

OROL.

ČASOPIS PRE ZÁBAVU A POUČENIE.

Dočasní zodpovední redaktori: **O. Sytniansky** a **J. Nedobry.**

Ročn. II.

Turč. Sv. Martin, 30. Júnia 1871.

Číslo 6.

My Riehtar a Úradski mesta Turčianskeho Svätého Martina všetkym priateľom slovenského národa s bolestným srdcom oznamujeme, že náš čestný spolumešťan

JÁN KALINČÁK,

slovenský spisovateľ, pensionovaný c. k. gymnásialný direktor, zakladateľ-člen a výborník Matice Slovenskej, patrón ev. gymnásiuma v T. S. Martine, redaktor „Orla“ a t. d.

narodený v Horňom-Záturčí dňa 10. augusta 1822, po dlhšej trápnej nemoci pokojne usnul v Pánu dňa 16. júna o 4 hodine večer.

Jeho telesné pozostatky pochovávať sa budú do matky zeme dňa 18. júna o 3 hodine popoludni.

Pokoj prachu jeho a večná mu pamäť!

Dané v T. Sv. Martine, dňa 16. júna 1871.

Andrej Švehla,
riehtar.

Jozef Kohút,
notár.

Ján Belička,
prisažný.

Andrej Koša,
prisažný.

Kvety západu.

Ialia a ruža.

(Podľa anglického.)

Ialia trati rovesnicu
Väčšmi obdivovanú —
No keď kvety sa poprieča,
Kde jich škriepky prestanú?

V zahradôčke jedna druhú
Nepriateľky dve súža;
Obe chcejú byť kráľovné:
Tu Ialia, tam ruža.

Ruža nachom sa rumení,
A v plnosti jej sláva;
Ku trónu z poetov čerpá
Dôkazy svojho práva.

Výškou Ialia vojvodí,
Kvet kráľovskej zahrady;
Zdá sa do rúk pristaf Kvetne,
Jako berla jej vlády.

Tu Bohyňa, počujúc spor
Podriadenej si chasy,
Letí spasif, kým nie pozde,
Kvetnatých hriad okrasy.

„Ty máš barvu krajšiu,“ vraví:
„Tebe zrast ku ozdobe;
Kým vás tretia neprevýši,
Kráľovné buďte obe.“

Tak smierené na Slovenku
Najkrásnejšiu sletujú:
Prestol krásy sú jej líca,
Na ňom vedno kraľujú.

B. Nosák.

Ž i v o t.

(Podľa anglického.)

Čo je život? Daj mi vývod pravý.

Je to v dubni deň meňavý,
Hneď jasný máj a hneď brezeň tmavý;
Trochu chmáry, trochu žiare nevernej,
Nič istého len príchod noci čiernej;
Ráno a večer sa božia rosa roni,
So slzou sa život začína a kloní.

Čo život? Natieň zďaleka aspoň.

Je všakovak zvučiaci zvon,
Priam hlása triumph a priam zase skon;
Skôr o nádeji a slasti vyzváňa,
Potom úpením hiedy ťa poráňa,
Až na smutno-tichý premeniv sa on hlas,
Šopce pokoj duši opúšťajúcej nás.

Čo je život? raz už odpovedaj.

Je to divov divúcich báj,
Kde hneď peklo a hneď vífazi ráj;
Báj, ktorá skorej očariac nám uši,
Naženie to strach, to pochybnosť duši,
Až napokon žialom hlavy nám ovláda,
A plačúcich nás do postele ukladá.

A čo život? — Inším nás ušetri.

Je to sľubov oblúk pestrý,
Ako rozpiata dúha v povetrí;
Mnoho bariev a každá sa rozplynie,
Mnoho lesku a každý sa pominie;
Krásna pestrota, čo mizne v kraj ďaleký;
Ach, skoro je po nej! — Je po nej naveky? . . .

Nie, nie! I dúha, čo sa i ztratí,

Na nebo sa zase vráti,
Keď slzy nebies slnko pozláti.
Pozve k životu oka božského žiar
I mňa v zaslúbenú večnévekkú jar.
Bože, večný život bez času a miery!
V Tebe žijem. — Na bok ľudia malej viery!

B. Nosák.

D e d i č M u r á ň a .

Povešť od Pavla Beblavého.

(Pokračovanie.)

Vojvoda Tarnovski.

Tarnovski, ačpráve bol jeden z prvých vojvodov v Poľsku, jeho panstvá skoro najrozsiahlšie, tak že ho s hocktorým druhým mohol merať, ač i dvor skvelý viedol, predsa nebolo pri ňom vidieť tej pýchy a nadutosti, ktorú teraz hoc pri ktorom na oko bohatstvom oplývajúcom, v skutočnosti ale dost i hladom mrúcom, zemanovi. Kým bol mladší, držal i on viac na svoju aristokratickú česť i so svojou vojvodovou, čím ale vyššie do rokov oba vstupovali, tým viacej z jich aristokratickej pýchy opúšťali, až konečne ju i zanechali.

Vojvoda bol so svojou ženou jedna duša, nie tak, jako dnes naši veľkí páni, kde pani žije osobite, a pán zase tiež osobite, kde on má svoju, a ona tiež svoju spoločnosť, ten v tejto a ona v tejto sa zabáva, a jeden o druhého sa málo starajú.

Kto zná síce, keby vojvoda žil teraz, či by to tam tiež tak nešlo. Dost ale na tom, vtedy to tak nebolo. Oni žili spolu. Vôľa jedného bola vôľou oboch. Jeden bez druhého sotvá chvíľu býval. Tak jich i teraz spolu vidíme. On sedí pri stolíku a kúri zo svojej lulky, ona z druhej strany sedí pri ňom. Obyčajne i Hedvika pri nich bývala, teraz ale nenie prítomná.

„Hm, hm!“ krúti vojvoda hlavou, „kam že si sa zamyslela? To si od Hedviky pochytíla I Tornally chodí od doktorého času, jako by mu nič nebolo po vôli. Najlepšie i ty jich nasleduj. Tebä bude nasledovať syn a tak príjde otec. To bude u nás potom veselo vyzerať.“

„I ja sa toho bojím. A nerada som, že to tak ide. Nevieť sa ani domysleť, čo sa s tým dievčaťom robí? Predtým veselá, štebotavá, vždy sa tešila na bratov príchod: teraz sa ale ani nezasmieje s bratom sa málo shovára a s Tornallym ani nehovorila.“

„Čo tam po pletkách. O to sa ty netráp. Pohovorili si niečo, snád sa poharkali a teraz

sa trucuajú. Či sa znáš pamätať, keď si ty trucovala, a keď som si ja vtedy dovolil tebe volačosi povedať? A udobrila si sa. Bola si mladá vtedy. Teplá krev sa chytró rozpáli. Bude to i tu niečo podobného.“

Týmto sa ale ani najmenej jeho žena neuspokojila a na jeho reči len hlavou pokrútila. Práve sa rozmýšľala, či má niečo povedať v tom sa ale dvere otvorila, a dnu vstúpi mladý Tarnovski. Na tvári mu bolo vidieť, že je nespokojný, že sa musí mrzet na niečo.

„Veď ja hovorím,“ vravel vojvoda, „že to pôjde jedon po druhom, i že budeme hlavy svesovať, až sa na ostatok i hovoriť odučíme. Ký parom sa vám porobil? I dcéra i syn i mať, i chovanec, všetko sa utahuje, všetko mlčí; ja neznám, jako si to človek so zdravým rozumom vysvetliť môže. Všetko to chodí, jakoby so ztratenou hlavou.“

Vojvoda prestal hovoriť, načo nastalo ticho. Až zase pretrhol tichosť on sám.

„Nože mi vysvetlite už raz, čo sa vám porobilo, čo rozmýšľate?“

„Či viete, otče, že chce Tornally odísť?“

Otec i s matkou pozreli na syna, ktorý ďalej hovoril:

„Jako ho ale na Muráni prijmu, keď sa tam chce odobrať, neviem. On mi síce nehovoril kam chce ísť, len mi to riekol, že nás musí opustiť. Prečo ale, to mi nechcel povedať, udávajúť, že mi to neskoršie povie, alebo že sa toho sám domyslím. Ja som ho odrádzal na všelijaký spôsob, ale darmo. Kebych vedel, že nepôjde do Uhorska, nuž by mňa to netrápilo. Ale tam je to teraz ešte vždy rozkvasené. Práva sa sám nedovoláš, jestli si ho nevydobyješ. Jako sme počuli, Bašo sa v jeho statky, nie čo plnomocník, ale jako majetník zapelešil. Miesto plnomocníka ostal zbojníkom, ktorý si dedičstvo Tornallyho privlastnil. Ale ani s tým ešte nenie spokojný, lež zbíja, kde čo môže. Kolkoráz bol už i v Poľsku, a jakej škody a zbojstva tu natropil! Ja sa divím, že ešte

i nás tu jeho lotri neprepadli. Isabella*) i Ferdinand sa voždy hryzú. Ani jeden nemá moci, aby buričov pokoril. Lebo pridá-li sa Tornally ku strane Isabellinej, pridá sa Bašo ku Ferdinandovi, slúbi mu Muráň, a tento ho bude napomáhať. A kto zná, kto môže zvíťaziť? To je neisté! Lepšie by bolo teda, keby Tornally čakal, až sa to všetko utíši.“

„Syn môj!“ povie vojvoda, „na pokoj niet teraz žiadnych výhľadov. Turecko je po strane Isabellinej, väčšina veľikášov uhorských ale prestúpila ku Ferdinandovi. Isabelle bude ťažko zvíťaziť. Ba jako chýry dochodia, počína jej stránka už veľmi klesať. Čo ale napadlo Tornallymu odísť, to neznám pochopiť. To mu asnáď len taká vôla prišla; musíme ho s vecmi lepšie oboznámiť a on upustí od svojho. Mne ale o tom nič nehovoril.“

„Mne sa vidí,“ pretrhne ho mladý Tarnovský, „že sa on hanbí za to, že sa v Uhorsku také skutky dejú. A najviacej to, že jeho poručník je taký. Musí to byť veľmi veľký divoch. Sestra mi rozprávala, že tu jakási žena bola. Hovorila, že je z Muráňa. Veď vy to musíte vedieť; bolo to pred niekoľko týždňami, keď sme mali prijsť. Tá že rozprávala mnoho sestre o Bašovi. Medzi inšim i to: že vypočúvala, jako sa Bašo kdesi rozprával so svojimi bratmi, ktorí mu radili, Tornallyho zo sveta zniešť, keby si chcel statky svoje privlastniť. On síce tomu odporoval, ale že sa vyjadril v ten smysel, že on už má svoj plán. Na čom sa usniesli, to nevedela povedať. Chcela len s Tornallym hovoriť. Keď ale odchodila, prosila sestru na kolenách, aby nikomu neprezradzovala, že tu bola. Viacej povedať nechcela, prosila ale sestru, aby Tornallymu jakýsi listok odovzdala, a riekla mu, aby sa pred cudzincami, ktorých nepozná, pre všetko, čo mu je milé na svete, chránil; na Muráň aby sa neodvažoval, kým mu to nebude oznámené skrze jeho najuprimnejších priateľov, ktorí sa oňho starajú. — Sestra mu to všetko vykonala, jak jej žena naložila. Tornally odtedy chodí jako bez seba. Vždy myslí na niečo, myšlienky ale jeho nemôže nikto uhádnuť. Dnes ale snáď ani nechtiac, hovoril mi, že musí od nás. Ten divoký orientál, čo sa

*) Zápoľova vdova.

Red.

tu zdržuje od dajakého času sa mi nelúbi, on vždy chodí lebo s Hedvikou, alebo s Tornallym. Kto zná, čo v ňom vezí. Či je to nie naostatok i nejaký zlotvor od Bašu poslaný. Rozpráva vždy o Bašovi, a všetko len pekné veci, my ale vždy len protiveň toho počujeme. Musíme dať lepší pozor na neho. Tornallyho ale všemožne zdržovať, aby od nás neodišiel.“

„Mne sa samému Beji nelúbi,“ povie vojvoda. „Dvere mu ale nemôžeme ukázať. Tornallyho musíme ale pred ním varovať. Od nás odísť nesmie.“

„Pri všetkom tom vojvodová ani slova nehovorila. Ale tu i tu hlboký vzdych vykradol sa z jejich ňadier a jej oči viackrát sa slzou zperlily. Vojvoda so synom sa ešte radili, čo by k prospechu Tornallyho konať mohli, v tom jich i vojvodová podporovala, ktorej najviacej ale na srdci ležalo, aby sa Hedvika z jej zádumčivosti vylicila.

Príchodom Bejiho bola síce Hedvika veselšia, avšak bolo to len jak sa hovorí na oko. Alebo jako si naše dievčatka spievajú:

„Spievam si ja, spievam, veselou sa byť zdám,
Ale nikto nevie, jaký žiaľ v srdci mám.
Ústa mi spievajú, očká sa mi smejú,
Ale od srdiečka slzy sa mi lejú!“

Veršiky tieto sa celkom so stavom Hedvikiným srovnávaly. Jako by jej z duše vyňaté boly. Ona sa tešila, ona bola veselá, keď s ňou Beji chodil, keď s ňou hovoril. Celá ale jej radosť, bola len zdánlivá.

Odkedy Beji u Tarnovských sa zahostil, málo sa kto iný s ňou shováral, výjmc neho. Beji viedol i s Tornallym často rozpravy, ktoré však Tornallymu milé neboly; on sa obyčajne utiahol. Mal jakúsi nechť proti nemu, zdál sa mu byť známym, avšak sa neznal rozpamätať na neho. Antipathia jeho proti nemu tak ďaleko siahala, že celé dni sedával vo svojej chyžke, aby sa s ním nemusel nikde síst, a keď videl, že sa od Tarnovských nemá vôlu tak ľahko odsťahovať, umienil si, že sám odíde. Či skutočne práve len preto chcel odísť, nemáme právo ho posudzovať, možno, že niekomu sa to bude podivným pozdávať. Nám ale viac je nie známo, bo keď sa ho mladý Tarnovský neustupne zpytoval: „prečo chce odísť?“

„Pre Bejiho!“ bola krátka odpoveď. „Ja ho nemôžem vystáť, a preto musím odísť.“

Darmo ho prehovárili, že však tu Beji nebude bývať, že skoro odíde: na to všetko on nepodbal. Stál voždy na svojom, od čoho ale na žiaden spôsob upustiť nechcel od tedy, čo mladý Tarnovski od neho namrzený odišiel; za ním sa on vybral do zahrady, kde sa nadržával, že sa s ním sijde. Ale sklamal sa. Miesto neho ale videl niečo inšieho. Miesto priateľa našiel nepriateľa svojho. Bol tu Beji, ale nie sám: bola tam i Hedvika. Tak sa zdalo, že sa dobre zabávajú, bo prichodia- ceho ani nepozorovali.

„Tým lepšie,“ pomyslel si Tornally. „Nebudem museť sa ani s ním, ani s ňou shovárať.“ A išiel na druhú pešinku, ktorá viedla ku letohrádku. Práve išiel popri nich, keď Hedvika hovorila: „A čo by si z toho mal, keď ti poviem, že nie?“

„Odpustite mi to, panno, ja čítam protivu vo vaších očiach, ktoré mi prezradzujú, že ho ľúbite. Ano, ľúbite ho,“ hovoril tázajúcim hlasom Beji, pozorujúc pri tom pilne na Hedviku, ktorá niečo premýšľala a nič neodpovedala.

„Vy neráčite odpovedať vzácna panno. Povážte ale, že od vašej odpovede mnoho, mnoho bude záležať. Moja spasa a život.“ — Ďalej, jako by sa bol zпамätoval, nič neveravel; — Hedvika sa ho zdala nepočúvať.

„Smilujte sa milostivá panno! ráčte rozhodnúť,“ hovoril zase Beji, keď mu Hedvika ani teraz neodpovedala. A čakal dychtivo na rozhodnutie; podobne i Tornally zastavil sa, netrpezlivo očakával, čo Hedvika odpovie. Beji ale sa zblížil ku nej chcel ju za ruku chytiť, ona ale ustúpila.

„Jasnewielmožna panno,“ povie Beji. — „Ano, lebo nie?“

„Ano, ľúbim!“ povie Hedvika a krásne pokrýla jej líca.

„Ľúbite?!“ „Ona ho ľúbí!“ Bolo počť razom, a zo dvoch nádiar sa vinul hlboký vzdych.

Slová Hedvikine jako strely preletely jeho nádra. Tornally viac nepočul, nevidel, necítil — jako by ho všetky smysly boly opustily. Ani nezvedel jak sa dostal do letohrádku. Nohy ho tam bez jeho vedomia doniesly. Tu sa zložil na pohovku. Vtedy v celej duši jeho len tie slová sa opätovaly:

„Ona ho ľúbí!“ Hedvikine slová: „Ano, ľúbim!“ jako oheň páľily ho na duši.

„S Bohom Poľsko! Mój úkol je tu dokončený! Ale kam?“ hovorí sám k sebe, „kam pôjdem? Domov mi je zatvorený. Kto zná, či tam priateľa mám? Otče mój! tí, ktorým si svojho syna nechal, i teba i mňa zradzujú. Tvoj syn musí z milosti druhého žiť, bo jeho vlastný spôsob žitia je mu špatne odňatý. Oj, Moháč, Moháč, kedy sa zahoja tie rany, ktoré tam státisícem zadané boly!“

Dlho, a všeličo ešte hovoril Tornally, až sa do dumania oddal, v ktorom Snilko padnul na jeho oči, a on sladko usnul.

Bejimu tiež neprišiel nikdá snáď tak vhod, jako teraz vojvoda. I Hedvike to bolo po vóli. Kým sa vojvoda s Bejim shováral, vzdialila sa Hedvika od nich, kráčajúc tou istou pešinkou, ktorou pred chvílkou Tornally. O chvíľku zastala v letohrádku, kde Tornally v náručí príjemného sna odpočíval. S jakýmsi bôlom, ktorý sa vysloviť nedá, spočívalo jej krásne oko, na tvári spiacého mladíka, ktorá sa zdala, jako by ľahký úsmech kolo jej rtov obletoval. Hedvika sa nezdržala, aby bližšie ku nemu sa nezblížila. Jako tóna polahunky prijdúc, zastala si pri jeho hlave, dívajúc sa do príjemnej tváre, jako by z nej tajomstvá čítať chcela, a prv než by odišla bola, naklonila sa nad ňu, a jej pery, jako vetriček dotkly sa pekného čela Tornallyho. Jej líčka sa zbarvily, nádra stisnené divným pocitom sa naplnily, jej dych sa zastavil, oči jej iskrily, že ani napred ani nazad nevidela, a len náhodou sa na svoj obľúbený altan, do tóna svojho milého efaja dostala. Sem prijdúc jako by jej centy zo srdca boly spadly, hlboko si vzdychla, z očí bohatý prúd kryštálov sa vyprúdil, čo jej stísneným nádrám ulavilo.

Tu dumala pekná Polka, — dumala a v duši svojej svety budúcnosti krásne si stavala. Ale kto uhádne dumky švárnej dievčiny, kto nahliadne do tých tajných plánov, ktoré si deva vo svojej samote tvorí, jestli len ona sama tieto pred svetom neodhalí. Ale nie, to je ťažká vec! keď všetko, tedy aspoň to žiadna neprezradí: to je tajomstvo, ktoré svet zvedieť nesmie; to je svätina, ktorá by už tým puhým odokrytím urazená bola. Čo Hedvika vtedy dúmala, to nám nemožno vedieť — ale

hádať svobodno každému. Či ale niekto prave uhádne, o to sa žiadna nestará. To je jej jedno: nech si myslí kto čo chce: ona si svoje tiež myslí. Načo Hedvika myslela, nehovorila. Keď by nám ale otázku predložila na hádanie: čo by sme rekli? „Na Tornallyho“ istotne všetci by sme odpovedali.

„Na Tornallyho?“ A či možno na neho myslieť a pri tom si ho nevšímať, jako to Hedvika robila? Divné je srdce, divné sú túžby jeho a tajnosti často nepochopiteľné! Hedvika sa vyhýbala Tornallymu, ale si ho predsa všímala, a jako všímala, to sme pred chvíľkou v letohrádku videli. Ale to je už raz povaha devy, že ona vždy protivu toho dáva na javo, čo v skutočnosti v jejích tajných nachodí sa nádrach. Bolo to i s Hedvikou podobne: ona nechcela svoje myšlienky odokryť nikomu: ona si nevšímala na oko Tornallyho. A Tornally? asnáď sa zpyta niekto: „čo ten robil?“ Nejsúc si povedomý, prečo Hedvika s ním tak zachodí, trápil sa nadtým za dlhšie, mysliac si, že snáď časom sa Hedvika vo svojom chovaní zmení. Ale darmo čakal! Hedvika čo si raz umienila, toho sa verne pridržiava. Čo on vidiač, že všetko čakanie je bez prospechu, čo deň bol smutnejším. Všetko ho mrzelo, až si umienil, dom Tarnovského opustiť. Dvadsať štyri roky mu už minuly, myslel si, že prevezme svoje dedictvo, ktoré poteraz v rukách Bašových sa nachodilo. Prečítajúc ale list, ktorý mu Hedvika od Zuzky doručila bola, od svojho úmyslu upúšťal. Nato ale prišla nešťastná nehoda a ešte nešťastnejšie slová, ktoré Hedvika Bejimu hovorila. „Ona ho lúbi!“ vždy mu to v ušiach znelo, „ja musím, musím preč!“ A kto zná, keby Beji na tretí deň nebol odišiel, či by bol vstave býval niekto ho prehovoríť, aby dlhšie zostal.

Pozrime sa ale na Bejiho, jako tomu odpoveď Hedvikina padla? Jestli Tornally s odpoveďou spokojným nebol, Bejiho istotne tiež tak zarmútila, jestli nie väčšmi. Viac nemal stania a žiadal hneď o prepustenie vojvodovo, ktorý ačpráve hostov rád videl, predsa Bejiho veľmi nezdržoval.

„A kam mienite teraz?“ zpytoval sa ho vojvoda keď počul, že chce odísť.

„Kam inam, jako na Muráň!“ hovoril s jakýmsi pomsty žiadostivým hlasom. Hneď

ale jako by sa chcel napraviť začne lichotiacim tónom:

„To jest, chcel som reknúť, že zrovna do Uhorska pôjdem a bude-li mi to čas dovolovať, navštívim i splnomocníka mladého Tornallyho.“

Zdurný hlas Bejiho ale neušiel pozornosti vojvodovej, bárs to i na sebe nedal znat; i pokračoval ďalej:

„Teda na Muráň? To pozdravíte Bašu a vyrídite mu, že dedič Muraňský sa dost v krátkom čase, snáď i s dedičkou nejakou na Muráň navráti, aby mu tým väčšiu radosť spôsobil.“ Pritom pozoroval pilno tvár Bejiho, po ktorej jakési divné šklbanie nervov bolo pozorovať.

„Z toho sa istotne veľmi poteší Bašo a bude vam povďačný za to!“ hovoril Beji a ústa jeho prebiehol sarkastický usmeh. „Obzvlášte ale keď takú bohatú nevestu dovedie!“ Pri tom pozrel zvedavo na vojvodu.

„Kto vie, či sa mu práve bohatá zalúbi? on ešte nezpomínal žiadnu.“

„Keby sa mu bohatá nelúbila,“ skočí mu do reči Beji, „to by chudobných dost našiel i v Uhorsku.“

„Milý môj Beji, nezáleží to vždy na bohatstve.“

„Rozumie sa, že keď je pekná a bohatá k tomu, že tá má prednosť. Som ale presvedčený, že Bašo s vašou voľbou, vojvodo bude spokojený.“

„S mojou voľbou, ha, ha!“ zasmial sa z chuti vojvoda, „veď sa ja ženit nebudem a podobne si ani voliť žiadnu nemôžem.“

„No ale ja myslím, že ste vy Tornallymu ráčil niektorú z tých mnohých krásnych a bohatých slečien poľských určiť.“

„To sa nedá určiť námi, to Bôh ustanovil!“ povie vojvoda.

Beji chvíľu mlčal, potom ale obrátil reč na druhé veci. V duši ale jeho bol veľký nepokoj. Na inšie myslel a inšie hovoril. Dost dlho ešte hovorili spolu s vojvodom, kým sa nerozišli.

Zločin.

Ku zvykom mladého Tornallyho patril i ten, že každý deň buďto sám alebo so svojim priateľom Tarnovským chodieval do

sadovne, ktorá sa široko rozprestierala, a s najbližším hájom v okolí v dosť blízkom spojení bola. Na prechádzkach týchto, jestli sa nestretol, istotne aspoň zďaleka videl krásnu Hedviku. Od tých ale čias, čo Hedviku v zahrade s Bejím v jich rozhovore vypočúval: prechádzky jeho vystaly. Premena táto bola nápadná, a to tým viacej, že sa zo svojej svetnice ani na krok nevzdialil. Keď sa ho jeho priateľ zpytoval: prečo od dvoch dní na prechádzky nechodíš, hovoril, „kým je tu Beji, nevyjdem nikam. Nerád by som sa s ním niekde ešte síšiel!“ Keď mal Beji odísť, urobil sa chorým a zakázal sluhovi, aby žiadneho, okrem mladého Tarnovského ku nemu nepúšťal. Darma sa snažil Beji od neho sa odobrať, darmo niekto ku nemu prísť, každý bez výsledku musel odísť. Sluha jeho rozkaz prisne zadržal, bo i vojvodovi, ktorý chcel k nemu to zamedzil, reknúc že mladý šľachtic spí.

Jednanie Tornallyho bolo jeho priateľovi tajomstvom, ktorý si ho dla svojho domnenia vysvetľoval, ostatní ale v zámku držali ho za nebezpečne chorého.

Sotva ale, že Beji zámok opustil, opustila i choroba Tornallyho a on dla svojho zvyku po tých istých žltých pieskom vysýpaných chodníkoch v zahrade i v sadovni sa prechodil, len že sa viacej nežli predtým stretnutia s Hedvikou varoval.

„Čože sa ti to stalo Tornally,“ zpytoval sa ho vojvoda keď ho raz na jeho prechádzke postretnul. „Ty si od ktoréhoosi času celkom zmenený, celkom druhej povahy. Všetci sa na teba v dome zťažujú, že žiadnemu nedôveruješ!“

„Ba že nedôveruje,“ dosvedčila Hedvika, ktorá pri otcovi stála. — „Keď bol chorý, ani len žiadneho k sebe nechcel pripustiť. Ja bych ho vtedy bola tak rada navštívila, ale jeho sluha nechcel ma za svet dnu pustiť, ačpráve brata dnu pustil.“ Tu pozrela bokom na Tornallyho, ktorý s hlavou sklopenou pred nimi stál a jejich výčitky s pokorou načúval. Čo vidiac Hedvika, tiež oči sklopila a po tvári jej rumenec prelietnul, bo Tornally hlavu povznesúc, chcel niečo povedať. V tom ale jich oči sa sotkaly a reč jeho v hrdle mu uviazla.

„To samé i mňa potkalo,“ hovoril vojvoda. „Predsa by mňa to ale tak nemrzelo, jako to, že si nás chcel opustiť bez toho, že by si sa bol so mnou poradil. A či ty vieš v jakom stave sa Uhorsko teraz nachodí a tvoje statky, ktoré —“ ďalej nemohol prehovoríť, bo ho v reči pretrhol Tornally.

„Viem!“ bola odpoveď jeho, „a práve preto som chcel odísť, abych v tej veci nečo urobiť mohol.“

„A či si to dobre povázil, že v týchto okolnostiach mladému šľachticovi jako si ty, nie len že veľké nebezpečie, ale snáď i zkaža hrozí. Či ty môžeš vedieť, ktorá stránka zvíťazí alebo ktorá padne? Jednej z nich sa pridáš, a kto ti za to stojí, že tej pravej?“

Tornally mlčal a kráčal ani sám nevediac jako po druhom boku vojvodovom, ktorý mu ešte mnoho všeličoho napovedal a jeho cestu mu celkom z hlavy vyrázil, tak že by viac na ňu snáď ani nebol pomyslel, keby sa nasledujúce o pár dní neskôr, nebol pridalo.

Tornally jako obyčajne vyšiel niekoľko dní pozdejšie na zvyklú prechádzku, na ktorej sa odtedy, čo mu vojvoda jeho odchod z hlavy vyrázil, voždy s Hedvikou síšiel, s ňou shováral a keď jej ihneď celkom nedôveroval — čo ju náramne mrzelo — predsa ju to tešilo, že sa jej Tornally tak nevyhýba, jako predtým. Hedvika i Tornally svoju melancholiu zanechávali a čo deň boli veselší, jejich rozhovory a chovanie sa na dôveru zrastalo.

„Povedz mi Tornally,“ hovorila k nemu Hedvika, ktorá sa s ním v ten deň v letohrádku síšla mimo nadania, „čo sa pánu vtedy a vtedy,“ menujúc pri tom i deň i čas, „keď pan tuná tak sladko odpočíval, snívalo pekného?“

Tornally sa zamračil. Bolo pozorovať, že mu tá otázka nenie vhod.

„A prečo sa pýtaš najjasnejšia panno?“

„Preto, že som pana tu našla a pozorujúc pana, tak sa mi zdaťo, jako by sa pan usmieval. Či sa panovi nesnívalo o Marienke, už si si na ňu dávno nezpomnel. Však ja to dobre viem, že keď pan od nás chcel odísť; bolo to len jej k vôli. — No pravda sa panovi o nej snívalo, i pre ňu chcel od nás

odísť? Pravda som uhádla?“. Zpytovala sa, šelmovsky kukajúc na Tornallyho Hedvika.

Tornally, ktorý nebol na tieto otázky pripravený, zdal sa trochu rozpakovať, čo keď Hedvika zpozorovala, tým väčšiu radosť z toho mala, a žiadala odpoveď.

„Ano, panno Hedviko, snívalo sa mi niečo, ja už ani sám neviem čo: len to viem, že to nebolo s Marienou. Bol som šťastný, ale len dotedy, kým som sa prebudil.“

„A či by sa mi pan nezdôveril so svojim snom, nakoľko si ho pamätáš?“ hovorila trochu váhavo Hedvika.

„Poviem, vielmožna panno, ale jestli smiem prosiť, vyjdime si do sadovne, ukážem panne i miesto, na ktorom sa môj sen dial. Jestli ale skutočne žiadaš, abych môj sen rozprával: či by som smel pannu tiež o niečo žiadať?“

„Dôvera za dôveru“ znela odpoveď panny.

„Dobre panno Hedviko, dôvera za dôveru. Poďme teda do sadovne, jestli tvojej milosti ľúbo!“

„Poďme!“ povie Hedvika a spolu vyšli z letohrádku.

„Ale veď mi pan ešte ani svoju žiadosť nevyjaval, ktorú splniť mám“, hovorila Hedvika. Práve prišli na to miesto, kde pred dvoma týždňami Hedvika s Bejím sa shovárala. Tornally zastal. „Máš pravdu jasnevielmožna panno,“ a jako by sa rozmýšľal povie: „Dôvera za dôveru panno! či sa pamätáš s kým sa tu panna pred dvoma týždňami zhovárala?“

Tvár Hedvikina sa zapálila; pred očami sa jej žminky robily, zdalo sa jej, že sa zem pod ňou borí. So sklopenou hlavou kráčala zase ďalej popri Tornallym, ktorému hlava tiež kolom išla a zpozorujúc nesnádzu, do jakých priviedol Hedviku, začal si výčitky robiť, že na dač takého prísť a zpýtať sa mohol. Chvilu mlčal. Potom ale rečie:

„Odpusti jasnevielmožna panno, nechcel som pannu uraziť, ale . . .“

„Viem,“ pretrhla ho Hedvika, „chcel ma pan upozorniť, aby som druhýkrát opatrnejšou bola. Ďakujem panu! pan mňa vtedy vypočúval?“

„Bôh chráň panno Hedviko, nepočúval som; šiel som náhodou do letohrádku. Panna tu s Bejím stála v dôvernom rozhovore po-

norená, že ani nezpозorovala, keď som kolo vás prešiel. Čo ste hovorili spolu to neviem, ja som zo všetkého čo si pamätám, len tolko začul; možno, že som zle počul, tak sa mi pozdával jako tvój hlas, že panna Hedvika hovorila „áno, ľúbim!“ viac nič neviem.“

Pri tých slovách Hedvika sa hneď zarumenila, hneď zase zblednula. Nevedela viac ani hovoriť ani rozpacitosť svoju ukryť. Tornally to dobre pozoroval a hovoril, chtiac ju z rozpakov vyviest:

„A že ma panna Hedvika ráčila s Marienou škadliť, dovolil som si i ja tento žart, že som pannu jako panna mna tiež podobným spôsobom chcel pokúšať. Pri čom som tie slova „ľúbim“ a „áno“, ktoré dla počutia som sa nazdal, že panna hovorila, neznajúc ale vlastne na koho, abo na čo jich vzťahuje; chcel som, jako hovorím len žartovne, na Bejiho potahovať, čo asi na to ráčiš povedať.“

Hedvika si oddychla, jako čoby jej farchy centové z ňadier dolu sňal. Jej ale vzdych zdal sa, že celú tú farchu na Tornallyho preniesol.

„Tak mi to pan len chcel odplatiť, čo som mu ja požičala. Mne sa to ale nezdá, že to vlastne bola panská žiadosť.“

„Ano vielmožna panno, tá bola. Len že som ju chcel v ten smysel pannie dobrodziejcie predniesť, aby si ten dôverný rozhovor s Bejím, nakoľko sa pamätáš, ešte raz opätovala.“

„Jako to môže byť, že pan chcel rozhovor žiadať, keď len dve slová počul?“

„Práve tie mňa zvedavým robily, že som nevedel, ba poteraz neviem na koho, alebo na čo sa vzťahovaly.“

„A pan jich na čo vzťahoval?“ zpýta sa ho nespokojno.

„Ja — ja — panno —“ hovoril drkotavo, neznajúc, čo má odpovedať — „ja som jich —“

„Nuž, čo že?“

„Na Bejiho vzťahoval!“

Hedvika nič neriekla: kolo jej malinových úst prelietol lahunký úsmech. Tornally tiež mlčal. Spokojnosť, ktorá sa u Hedviky zase uhostila, nezdala sa mu byť na mieste. On hľadal rozpacitosť, jako predtým, ba snáď ešte väčšiu, ale videl, že sa teraz prerátal. Medzitým prišli už skoro na kraj sadovne

kde sa s hájom spojovala, keď mlčanie Hedvika pretrhla:

„Či skoro príjeme na javište panského sna, pane Tornally!“

„Sme už tu panno!“ znela odpoveď Tornallyho.

„Teda tu to bolo,“ pozrúc svojím prenikavým okom na neho, zpytovala sa sladkým hlasom Hedvika. „To musel byť romantický sen v tak romantickom položení!“

„Veru roman a nič inšieho,“ doložil Tornally, a pobádzal Hedviku, aby si sadla na pažitovú pohovku, ktorá sa tu nachodila. Okolo nej byly kvety nasadené; zo dvoch strán stály po troch gaštanoch, medzi nimi sa rozkladala košatá lipa a pod ňou kamenný stól. — Hedvika si sadla, Tornally popri nej a dívali sa do pola, ktoré sa pred nimi rozprestieralo a v myšlienkach jako by zabudnuli boli na rozpravu a tu i tu mlčky spočívalo oko devuškinu na krásnej tvári šuhaja, ktorému sa zdalo že je blaženým, keď môže popri tak krásnej deve chvíľku sa svojim dumkám oddať. Všetká ale blaženosť zmizla z jeho tváre, keď pomyslel na Bejiho a na slová Hedvikine.

Podobne sa viedlo i Hedvike. I ona sa cítila byť blaženou, celý svet by bola dnes vyobhýmala. Nádeja, že ju Tornally predsa ľúbi, ožívala v jej duši a staré blaženosti v povetných zámkoch, ktoré si kedysi malovala, zdaly sa jej čo deň vždy viac a viac uskutočňovať. Keď ale pomyslela na starkú, ktorá jej o Tornallym a Mariene toľko rozprávala prišlo jej na um vždy to príslovie: „stará ľúbosť neplesnivie“ a vtedy sa smútok rozliadol po jej tvári. Pozrela na Tornallyho, ktorý každé jej hnutie pilno pozoroval a zdala sa výčitky si robiť, ba sa i zasmiala nad svojou myslou, že na dač podobného mohla myslieť. A jaká je ona detinská ešte. Tu pocíti jemné stisnutie ruky, ktorá v ruke Tornallyho spočívala. Jako mluno prebehnuť ju k stisnutiu ruky, jakýsi rozkošný pocit, ktorý ju k Tornallymu natolko pútal, že nemohla odolať, aby sa bližšie ku nemu nenaklonila; a ani sama nezvedela, len keď jej hlava na jeho nádrach spočinula.

„Oj ja blažený! môj sen sa splňuje!“ pri tých slovách Hedvika sebou trhla, chcela

utiecť, ale darmo! Nohy ju nechcely poslúchať a ona klesla v náruč Tornallyho nazpät.

„Tornally! prečo ma týraš!“ zvolala deva a skrývala perliace kryštály, ktoré jej z očí padaly. „Prečo ma nenávidíš? Či to srdce tvoje je zo skaly žulovej, jako skalistý tvoj Muráň, o ktorom vravíš, že je nedobytný; a či že srdca nemáš, že ma necháš trápiť sa. Znič ten kvet razom, povrhni mnou, ale ma netýraj. Ty vieš, že ťa ľúbim, tys mňa vypočúval, ty si nesníval, bo to skutočnosť bola. Prečo nekarháš zjavno moju všetečnosť ktorej som sa dopustila, prečo sny vymýšľaš? Povedz, že ma neľúbiš, všetko, všetko povedz len ničoho neskrývaj. Ach ja nešťastná dievčina!“

Tornally stál jako bez seba. Každé slovo mu odomrelo na ústach. On to všetko považoval za druhý sen.

„Je to možná, je to pravda Hedvika? pre Boha zpaňatáj sa! Čo si to riekla? ja ti nerozumiem!“

„On mňa neľúbi, a preto mňa nerozumiem,“ hovorila vo veľkom žiali a chcela sa vysvobodit z náručia, do ktorého ju silno ovinul Tornally.

„Ľúbim, Hedvika moja! Ale či ty neľúbiš Bejiho?“

„Bejiho?“ opakovala s udivením deva; „ja Bejiho? — Tornally jako si na to prišiel? Ha, už sa pamätám z mojich rečí, ktoré si zle do počul, alebo zle rozumel. Lež či ti to ešte opätovať, že ťa ľúbim? ty mi neveríš? . . .“

„Verím ti, duša moja! Lež ver i ty mne: i ja ťa ľúbim, ľúbim krásna deva; oj, ja šťastný, že ťa môžem ľúbiť a šťastnejší tisíckrát, že som od teba ľúbený!“

Sotvá dohovril, zahvízdlo niečo povetím; Hedvika vykrikla, siahla si ku srdcu, kde ju nečo zabořelo a zďaleka bolo počuť divoký smiech, ktorý sa v háji ztrácal. Hedvika krvácala z ľavého boku, Tornally to nezbadal. Jeho ruka, ktorou Hedviku objal, bola šípom prehnaná, ktorý i Hedviku poranil, druhý ale šíp uviaznul v kaštane.

„Prekliata zločinská ruka!“ vykrikoval Tornally, vytrhol šíp z ruky, opustil Hedviku a bežal v tú stranu, z ktorej divoký smiech mu k ušiam dochádzal.

Keď sa na výkrik Hedvikin sluhovia ku nej síšli, našli ju v mdlobách. Žiaden ináčej nemyslel, než že je zavraždená, že už viac nežije, ponevadž jej krú práve od srdca uchádzala. Jako mrtvú ju odniesli do paloty. Že jej objavenie v takom spôsobe urobilo veľký úžas, môže si každý pomyslieť.

Šípy, ktoré našli na mieste zločinu, byly šípy mladého Tarnovského. Tarnovskí zmyznul. Tornally sa tiež nevrátil. Ľudia rozpravali, že videli ten deň Tarnovského s niekym v háji a okolo sadovne sa prechodiť. A ponevadž deň predtým, čo sa nikdá nestalo ešte, mal s Tornallym hádku: zatvárali mnohí, že sa chce pomstíť nad ním, že ale cieľa chybel a sestru poranil; a mysliac, že ju zavraždil, dal sa na útek. Niektorí s istotou udávali, že to nik iný nebol, ba dokazovali, že ho na svoje oči videli, keď sa tam skrýval i keď utekal pred Tornallym. Kam sa ale podel, nevedel nik povedať. Prešiel deň, dva i týdeň, a o ňom, ani o Tornallym ani chyru nebolo počuť.

Mariena.

„Povaha človeka mení sa každých sedem rokov,“ vzdychla si Zuzka súc o samote, „čo sa ale Bašu týka, ten jak sa raz zmenil, vždycky tak zostáva.“ A Bašo i skutočne sa nezmenil veľmi, leda, že sa lakomejším a divokejším stával. Jako Bašo, tak bol i život na Muráni. Shon sberby voždy trval, a keď i prestal, trvalo to len dotedy, kým sa sberba na lúpež neodstránila. Plakala Rimava i s jej dolinou a Vzdychavka plná žiaľa vlievala sa do Muránky zarmútenej; a zo šumných lesov strach a hrôza čihaly. Ľud ubohý sa tešil: „však Bôh dá, že sa to premení.“ „Dlho to trvať nemôže!“ vravely staré babičky, „Bôh sa nebude môcť na to dívať.“ Ale prešiel rok, prešiel druhý i tretí a tak to i ďalej šlo: časy sa nemenily, zbojstvo sa rozmáhalo, a ľudia neboli viac ani životom istí. Ľud už pochyboval, že sa to zmení. „Zlé semeno tak ľahko nevyhyne“ vraveli ľudia, načo druhí: „ej horkáže nie. Človek ale musí vedieť, jako ho má kýnožiť. Pomine ono i toto zbojstvo, nech sa len do krajiny pokoj a poriadok umiesti!“ „Hm veď

je to; ale to hneď nebude. Jazvec tak ľahko z diery nevyleze; a chytaj ho v nej! Čo urobia zbojníkom muránskym, keď sa do hradu zatvorí?“ „Proti jazvecovi ľahká porada, ten sa vyleje — podobne i s Muránom to bude“ hovorili druhí. „Veď Bašo nebude už dlho pánom, bo mladý Tornally už skoro prevezme svoje dedictvo. Divne je to ale s tým pánom, že o ňom nič nepočujeme. Bol by už i čas, aby domov prišiel, veď veru už bude dospelý. Na ostatok, Bôh zná čo sa s nim porobilo, kto zná, kam ho ten Bašo sprevodil?“ „Divno, veru divno je to,“ krútil ne jeden hlavu nad tým, keď prišla reč na mladého Tornallyho, čo sa nezriedka stávalo. Poddaní Tornallyho boli mu oddaní, a preto často ho zponínali a všeličo o ňom jeden druhému povedať znali. Bašu ale nenávideli, a keď počuli od Kováča abo Zuzky, ktorí k ním zo zámku tu i tu sa pridružili, že Bašo svoju Marienu chce za Tornallyho vydať, zamračili svoje tváre, jako by jim to nebolo po vôli. A predsa ju mali všetci radi, všetci ju jako zosobnenú dobrotu považovali. Keď Mariena síšla niekedy do Murána, všetko sa tešilo, všetko sa ku nej tislo. Deti ju mali rady, bo ona jim vždycky niečo buď sama priniesla, lebo po Zuzke posielala. Jestli komu niečo chybovalo na živnosti a ona sa to dozvedela, hľadela každému odpomôcť vzdor tomu, že jej to častokrát i s veľkou obťažou padlo ba i so zaprením seba samej, od otca vyžiadať. A keď sa jej podarilo niečo pre dobro ubiedených vykonať, nečakala nikdá na chválu.

Dobrá bola Mariena a predsa pri tom všetkom, že ju i radi mali, neradi počuli, keď sa hovorilo, že si ju vezme Tornally, že jim bude paňou.

Bolo to raz v nedelu, keď prišiel Kováč dolu do dediny, kde pod lipami skoro celá dedina Murán sídená bola. Mládež sa zabávala po pažiti, starší ale sa shovárali, alebo prizerali sa na hry. Sotvá ale zpozorovali Kováča, išli mu niektorí naproti a uviedli ho do kola, aby jim rozprával. Po všeobecnom pozdravení z jednej i z druhej strany, keď sa pozpytovali jak sa ktorému vedie, sú li zdraví všetci doma, čo robia, a podobné otázky keď zodpovedané byly, prešla reč i na panstvo. Avšak všetci prozretdne hovorili,

bo sa báli, aby jich nik neprezradil: bo beda tomu, kto by len slovom bol sa opovážil nejak urážlive o panstvo zavadiť; toho by spravca Muráňa keď nie celkom, teda z polovice utýral, žeby na večné veky žobrákom zostal. Čo kto hovoril, prísnejšie alebo nepriaznive o činoch panstva, robilo sa to medzi tými naj dôvernejšími. Preto i teraz reč nezачali poddaní ale sám Kováč. Oni sa síce neobávali ani neskrývali nič pred Kováčom, bo ho poznali samojediného na zámku, ktorý s Bašom nesúhlasí, a divili sa len nad tým, že ho Bašo čo svojho protivníka zo zámku už dávno nevyobcoval, jako to urobil ostatným priateľom Tornallyho, okrem Kováča a Zuzky.

„To je vyskanie zas tam hore!“ hovoril Kováč, „neviem, veru nevím kedy tomu koniec bude? Tí lotri zase vyrabovali jeden kostol. Strieborné pokále, tuším je jeden zlatý z nich, vyrabovali z Rima-Brezovského kostola. Ja som sa tešil, že príjde mladý Tornally už o nedlho domov, a že urobí tým lúpežiam koniec, jako ale počuť, nehodlá toho roku prísť. Nedávno prišiel Beji z Polska, kam ho Bašo vyslal, nevím k jakému účelu, ten rozprával, že je chorý. Keď vyzdravie skoro, možná, že nás navštívi i so svojou nevestou. Má to byť, jako hovoril, veľmi krásna kňažna, vojvodova dcéra.“ — Po celý ten čas nik ho nepretrhol v reči, všetci načúvali s najväčšou pozornosťou. Pri zpomnutí nevesty Tornallyho, tváre jich sa vyjasnili a vzdychol si nejeden, keď počul, že si už nevezme dcéru zbojníkovu ale dcéru bohatého vojvody. Predsa ale žiaden sa nepovážil svoju radosť nad tým prezradiť.

Kováč by bol ešte ďalej rozprával, ale v tom prišiel niekto ku nemu, pošepnul mu niečo do ucha, načo on vstal, podal každému ruku a odobral sa od nich s tými slovami:

„S Bohom buďte, musím odísť do zámku, na niečo ma potrebujú. Keď mi bude možná, príjdem ešte dneská medzi vás!“ S tým odišiel.

Ustatá mládež už odpočívala od svojich hier. Starší sa shovárali ďalej. Dôvernejší si všeličo pošopkávali čo druhí nesmeli počuť. Iní zase vyzerali, či sa Kováč navráti. Čas sa míňal, jeho nebolo vidieť. A keď už i slnko zachodilo, a mnohí sa porozchodili,

nastúpili i ostatní svoju cestu, každý do svojho príbytku sa poberajúc. My nebudeme každého sledovať po jeho ceste, ale obrátíme sa za Kováčom rovno do hradu, ktorý po ceste všeličo rozmýšľa, prečo bol z podzámčia povolaný. Ale darmo, nič mu neprišlo na um. Jeho sprievodčí mlčal. Prišli do hradu, z kadiaľ rovno do zámku sa poberali. Kováč vnišiel dnu do chodby, sprievodčí jeho zostal vonku.

V nádherne ozdobenej dvorane zámku muránskeho sedela šumná deva v myšlienkach ponorená. Na jej tvári zobrazená bola bolesť a smútok, ktorý ale jej krásu tým viacej zanedávajúc robil. Z peknej hlávky kol okrúhlejšie tváre vlnily sa pekné, jako hodbáv jemno naštkasté vlasy, asi osemnásť ročnej devy. Zpod bieleho, vysokého čela, žiarilo pekných pár očiek. Deva bola veľmi zamyslená, bo sa zdalo, že nepozorovala, keď sa dvere roztvorili a dnu vnišiel Kováč.

„Ráčily ste ma volať, slečna?“ pýta sa vstúpivší, avšak až na druhom raze dostal odpoveď.

„Ano, Kováč mój, ja som vás dala zavolať, a to vo veľmi dôležitej veci. Preto by som si žiadala od vás, aby ste predomnou celkom dôverne hovorili. Je tu reč o Tornallym, nechcem byť zdľhavá, preto vám to zkrátka poviem. Medzitým sadnite si,“ pri tom ukázala, aby sa vedľa nej posadil.

„Vy viete, Kováč mój,“ pokračovala slečna, „čo mój otec so mnou zamýšľal,“ a tu pozrela na Kováča, ktorý hlavu dolu zpusťil a nič nevravel. Nastalo ticho za malé okamženie. My toto použijúc, vyhradíme laskavému čitateľstvu, že pekná devuška táto, bola dcéra Bašu muránskeho. Bola to tá istá, ktorá sa s Tornallym zabávala, jeho družka Marienka, s ktorou on tak rád pestváril, kým sa čo chlapec na Muráni zdržoval. Odtedy ale už viac rokov prešlo. Z malého dievčatka vyriastla krásna panna, ktorá sa v ničom s otcom nezrovnávala, a Tornally sa stal mladíkom.

Dávno tomu, čo sa oba nevideli, predsa ale ani ona jeho, ani on ju cele zabudnúť nemohol. Jako Marienka Janka, tak Janko Marienku neraz si zpomenuť, neraz si jeden i druhý žiadal, keby sa len na chvíľku vidieť mohli.

„A roky išly, letá sa mňaly
A oni čo deň vidieť sa žiadali.“

Keď Kováč neodpovedal, pokračovala ďalej:

„Vy viete i to, že následkom zničenia plánov otcových zamýšľa nové plány, lebo Muráň zo svojích rúk pustiť nechce. Jeho plán je: skrze sväzky rodinné panstvá Tornallyho v rukách svojich podržať, ktoré následkom jeho zasnúbenia sú pre Tornallyho ztratené. Skrze Bejiho a svojich bratov je môj otec podhuckávaný, hoc jakými prostriedkami, statky, ktoré mu právom neprináležia a na ktoré prisahal, že jich chce len dočasne verne a svedomite opatrovať, jako pozorujem od nektorého času chce si otec, jako by z pomsty podržať. Vy ste ustanovený za opatrovníka mladého Tornallyho, jako i môj otec. Jestli vám na vašom slube čo záleží, hľadte i svoju i môjho otcovu česť zachovať a Tornallyho do jeho práv uviesť; jestli by vám ale to nebolo možno, hľadte ho aspoň od záhuby, ktorá mu snáď zo strany tých, ktorí sú kol môjho otca hrozí, vytrhnúť.“

Starušký Kováč bol jako dieťa, nemohol ani slova preriecť, a tak rád by bol hovoril, tak rád deve zaďakoval, že aspoň jedna duša sa na Muráňi nachodí, ktorá s ním zároveň myslí. Avšak pre nával veľký, ktorý sa mu v nádrach nakopil, nemohol. Prenikavý pohľad starcov, vrelý bozk, snáď prvý v živote, ktorým pocítil krásnu devu, že jej peknú ruku polubil, mal vyjadriť jeho vďaku za spoluútrpnosť k jeho schovancovi. Oj, jak by si teraz bol prial, aby to pravda nebola, že je Tornally zasnúbený!

Dlho potom ešte hovorila Marienka s Kováčom, mnoho prezradila mu, čo mu neznámo bolo o úmysloch Bašových. Lež i ona prevládaná jakýmsi citom, ktorý ju natolko zaujal, že viac ani hovoriť nemohla; riekla ešte Kováčovi, aby chránil Tornallyho, že ho preto dala zavolať a vzdialila sa do bočnej svetnice. O chvíľu i Kováč opustil dvoranu.

Pominul deň i druhý, Kováč myslel jako by vysvobodil Tornallyho z nebezpečenstva, ktoré mu skutočne hrozilo. Slová Marienkiné byly pravdivé: jej otec premenil svoje plány.

Bolo to na tretí deň po tom, čo sa Kováč s ňou shováral: náhodou zablúdil ku čiernemu pokojíku Bašovmu. Počul, že sa niekto tam shovára, proti svojej obyčaji zastal, aby počul kto to tam? Čo chvíľa rozoznal tri hlasy. Bol to sám Bašo so svojím bratom Demetrom a Bejim. Z pokojíka bolo počut nasledujúce:

„Ponechaj to na nás dvoch, my to všetko tak urobíme, že ani to najmenšie podozrenie na teba nesmie padnúť. To ti ale hovorím, že len pod tou vyminkou, že mne ku jeho neveste dopomôžeš!“

„Myslíš ale moju dcéru a či Tarnovskú?“ bolo počut druhý hlas, ktorý bol hlas Bašov, jako ten prvší hlas Bejiho.

„Tarnovskú myslím,“ hovoril prvší.

„To je síce ťažká vec,“ povie na to tretí, „ale myslím, že sa dá previesť.“

„Svoju dcéru by som ti mohol skôr prisľúbiť, nežli tam tú. Čo budem mocť, to urobím za teba, a jestli si spokojný s mojou Marienou, rád ju mám, ale ti ju slubujem, keď si v slove dostojíš. Keď bude možno vražde vyhnuť, to jej vyhni. Upotrebi ju len keďby ti nanajvyš nebezpečenstvo hrozilo. Máš môj slub. Koho chceš, toho vezmi so sebou. Z hradu ale nechodte razom, aby to nebolo nápadné. Pozajtrá môžete odísť. Na druhý týdeň bude u Tarnovskoho veľká polovačka, bolo by najpríhodnejšie v tej ho ulovíť, lebo do zámku sa vlámať jako ty myslíš a tak ho odvieš, je vec nesnadná.“

„To je už naša vec,“ hovoril prvší hlas. „Ja som presvedčený, že s nami spokojný budeš. A o dva týdne si ty dedičovým dedičom čili dedičom nášho Muráňa, ktorý nám také služby koná, jako nik na svete.“

Kováčovi hlava išla kolom, ani nevedel, jako sa vzdialil odtiaľ. A bol i čas, bo beda by mu bolo, jestli by sa bol obmeškal a Bašo ho tu zastihnul, a nie len jemu, ale i Tornallymu, bo sotva že sa vzdialil, čierny pokoj sa otvoril a Bašo i so svojimi dôverníkmi vystúpili z neho.

Ešte ten samý deň vyžiadal si Kováč dovolenie na niektorý čas Muráň opustiť, aby mohol svoju rodinu v Spiši navštíviť, čo i obsiahnul.

Umluveno i vykonano. Na druhý deň strojené byly výpravy na oboch stranách

hradu a obe v skrytosti, aby jich nik nezpозoroval a na tretí deň kráčalo päť mocných chlapov ku poľským hraniciam, za ktorými ešte niektorí šli. Prv ale nežli tito všetci, opustil Kováč Muráň, avšak cele druhou cestou. S ním ešte i druhí dvaja.

Niekoľko dní pozdejšie nežli dva týždne uplynuly roznášala sa tá povest po Uhorsku, menovite na Muráni, že sa Tornally ztratil. Jedni hovorili, že bol zavraždený i so svojou verenicou, tretí zase nečo inšieho vedeli rozprávať. Celý Muráň sa v smútok obliekol, nikto ale tak nesmútil, jako Mariena, dcéra Bašova. Ju najväčmi osud stíhal. Sotvá rok pomínul, čo jej matka a pred niekoľko mesiacmi, jej po matke najmilšia pestúnka Zuzka, po nej zas priateľ, na ktorého si rada zpomínala, ju samotnú zanechali. „Chudiak Tornally, tys predsa musel padnúť, padnúť len preto, abych ja v žiali večnom k hrobu sa trápila. Padnul si preto, že si mal bohatstvo. Otec, nešťastný otec, prečos ho zavraždil. Prečo si v slove svojom nedostál? Nešťastná deva! Matí ma nechala! Srdce otcovo skala! Otec? — zločinec! — Hah! otec vrah! —“ A cez jej myseľ strašné myšlienky prelietaly, až žiaľom a plačom ustatá v mdlobách zaspa.

Chýr o smrti Tornallyho sa čo chvíľa potvrdil. Sotvá sa navrátil Beji so svojími sprievodcami, opustil dosť skoro zas zámok. Bašo ho poslal ku Tarnovskému, aby ho požiadal o prepustenie Tornallyho ku prejatíu panstva a otcovských statkov. Starušký vojvoda nevedel sa mu dosť vyžalovať nad svojím nešťastím. So slzami rozprával mu, jako zmiznul Tornally z jeho dvora, jako ztratil syna a kto zná, či i Hedvika nevykrváca, ačpráve jej rana sa zacelila. Chudiak starček! darmo bys hyenu divokú žalobou svojou kojil. Nemá ona pre teba útechy. Divoký Beji miesto sústrasti ešte sa mu vyhrožuje, že on je príčina smrti Tornallyho, bo že chýr ide, že ho jeho syn zavraždil, a preto on musí zaňho zodpovedať. S tým opustil Tarnov.

Chýru o smrti dediča muránskeho, mnohí nechceli veriť, teraz ale keď sa navrátil Beji z Poľska, o ktorom vedeli, že ho Bašo ta poslal, aby snáď ani nie tak Tornallyho priviedol, jako radšej o jeho smrti sa presved-

čil, ktorý predošlé chýry potvrdil: zaplakalo nad smrťou Tornallyho vďačné srdce poddaného.

„Tornally! dobrý pán,
Žiali ta tvój Muráň;
Žiaľa ta poddani,
Zbojníkom týrami!“

VI.

Čierna väža.

Zápola zomrel a nechal po sebe nedospelého syna Jána Žigmunda. Stránky v Uhorsku ešte ani teraz neprestávaly. So smrťou Zápolovou nespojila sa i smrť nepokojov v krajine. Na vyrovnanie, ktoré medzi nim a Ferdinandom sa stalo, nepristávala strana zápolovská. Verboicy jak predtým pri Zápolovi, podobne teraz pri jeho synovi verne stál i s druhými svojimi priateľmi, medzi ktorými najväčmi kráľovnu zastával Utešenič. Pozdejšie ale od nej odstúpil, čoho potom ozelel, keď kráľovna Sedmohradsko opustil musela. Na oko bol na Ferdinandovej strane, potajmo ale za kráľovnu účinkoval. Vo vyvedení ale úmyslov jeho, ktoré žiadnemu až po teraz celkom vysvetliť sa nepodarilo, bol zavraždením prekazeny. Smrťou jeho zadaná bola veľká rana strane zápolovskej.

V pútkach odovolej kráľovny s Ferdinandom chcel použiť Bašo Čoltovský vhodnú príležitosť, zmocniť sa panstva Tornallyho, menovite hradu Muráň, ktorý bol vtedy najsilnejším a najbezpečnejším útočiskom zbojníckym v horných Uhrách.

Keď už chýr všade sa rozšíril, že Tornallyho niet, poslal Bašo mnícha Georgiusa a kapitána Petroviča *) ku Isabelle, aby s ňou vyjednávali, že sa on chce ku jej stránke pridať, a proti Ferdinandovi ju napomáhať. Žiadal ale, aby ho, ponevadž jediný syn a dedič Tornallyho zomrel, a viac žiadon z tej rodiny sa nenachodí, čo vlastníka Muráňa uznala.

Ku kroku tomuto by sa pyšný Bašo sotvá bol odvážil, keby totiž snem bratislavský **) nebol ho čo buriča a nepriateľa vlasti

*) Historické. Vyňaté z rkp. nebohého Dr. G. Reusa: „Dolina Muráň.“

**) Geschichte der Magyaren.

odsúdil a čo takého zbrojou pokoril uzavrel. — Medzitým vyjednávanie s Isabellou nevedlo k cieľu, pretože ona o vydanie Muráňa do rúk svojho vojska žiadala, načo pravda Bašo pristáť nemohol. Obrátil sa ku druhej strane, ale i tu lepšie nepochodil. Uzavrel sa teda brániť.

No, ale sa nezdal veľmi staraf. Preto on bol vždy veselý. Zamračenosť z jeho čela zdala sa tratiť. Najveselší ale bol vtedy, keď sa Beji z Poľska navrátil. Mnoho oni vtedy spolu pohovorili, avšak nikto jich nepočul, bo nikto nebol svedkom rozhovoru jejich. Beji od tých čias bol jeho tajomníkom, ktorý mnohú tajnosť s ním zdieľal. Keď ale počul Bašo, že Isabella začína upúšťať, bo stránka jej že ju opúšťa, viac menej sa tvár jeho zase zvráskovatela.

„Vieš čo nového?“ pýtal sa ho raz Demeter brat jeho, ale on sa nezdal, že pozoruje na jeho otázku, bo mu neodpovedal. To nebola nikdá obyčaj Bašova. On mal rád noviny, rád vždy niečo počul, už či ho to zanimalo, abo nie. Teraz sa ale nezpýtoval. Istotne sa myšlienkou nejakou zaoberal.

„Prepadený Poliak, čo s ním urobiť?“ hovoril a trel si čelo.

„Čo tam po Poliakoch,“ povie mu Demeter. „Načím sa ti o Muráň starať. Kto zná, či nás nenapadnú a budeme-li nepripravení, nuž nám ani tie skaly nespomôžu pri všetkej jich pevnosti a nedobytnosti. Či vieš, že ta v Bretislave odsúdili?“

„Viem!“ povie Bašo. „Ale ty nevieš, že je Turek v Uhorsku. A čoby hneď i Isabella odstúpila, Ferdinand nebude mať času Muráň dobývať, bo bude mať dosť s tými práce. Nemáš sa čoho strachovať. Viac mi ale robí starosti syn Tarnovského. Čo mám s tým urobiť? Či ho mám nazpäť poslať, ale jako? vyjde celá vražda na javo a potom sme dvoj-násobne ztratený.“

„Nevídali!“ povie Demeter, „ktože vie o tom? On je sám za vraha držaný. On ani nevie, že je Tornally zavraždený. Jestli chceš, môžeš ho svobodno do Poľska dať odvieť, príjde-li tam, nuž ho chytiť sami jeho domáci, aby ho súdu vydali. Alebo môžeš ho dať zaviesť ty sám, abo jeden z nás, čo zločínca domov.“

„To je dobrá myšlienka, len keby dobre vypálila.“

„A vieš čo ešte? Poneváž mŕtvola sa nenašla, a nevie sa istotne kde zrazu vzal Tornally, neškodilo by, nejakého holomka niekde o hlavu zkrátiť a za neho ho vyhlásiť, aby tým istejšie mali ľudia presvedčenie o jeho smrti.“

„Nebolo by od veci, ale potrebu toho nenahliadam. Keď sa poteraz neukázal a nedal o sebe vedieť, už sa sotvá ukáže. Ale urobím tak. Dám ho na hranice zaviesť. Bez toho nevie kde sa nachodí, bo oči mal zaviazané, keď ho priviedli. Teraz sa mu tiež zaviazu, nebude môcť nič prezradiť. Jestli ho ale vskutku čo vraha považujú, bude odsúdený, lebo bude všetko tajiť čo mu istotne neuveria. Šaty, ktoré ste mu odňali, dáte mu nazpäť. A to z tej príčiny, jestli že vás niekto utekať videl, zapamätal si istotne šaty. Jakkáhle sa teda v Poľsku ocitne, bude on čo vrah uväznený. — Vieš teda čo? — Vec tú ponechávam zas tebe a Bejimu. Vykonajte to tak, jak najlepšie budete môcť!“

Po tomto rozhovore trocha odlahlo mračno z pošmúreného čela. Demeter i Matej rozišli sa, každý za svojimi zámerami.

O krátky čas utíchly reči o dedičovi muránskom, len tu i tu si ľudia všeličo potichu šeptali. Smútok už málo kde pozorovať bolo. Ani Mariena už nežialila, ba od toho času, čo sa Kováč zo Spiša navrátil, kde svoju rodinu jako hovoril bol navštíviť, celkom vyzdravila sa zo svojho smutku. I Kováč, najuprimnejší priateľ Tornallyho žiadneho smutku nepreznadzoval, a preto ho Bašo teraz radšie, jako inokedy videl. Kováč často sa shováral s Marienou; stalo sa to ale vždy pri najväčšej opatrnosti, aby jich nikto nepočul. Mariena ale zase od ktoréhosi času bola smutnejšia, a keď k nej raz Kováč prišiel, pýtal sa po príčine jej smútku. Miesto odpovede dostal od nej ponuknutie, aby prišiel bližšie k obloku. Kováč postúpil a Mariena ukázala mu do hradu na jednu starú väzu, s tými slovami:

„Už ho tam nenie!“

„Tak sa dal predsa prehovoríť,“ hovoril Kováč. Ale Mariena pokrútila hlavou, hovoriac:

„Kto zná, čo sa s ním stalo. Ja viem len toľko, že ho tam nenie. Je odvedený, ale kam, o tom nikto nezná.“

Zajímavé by bolo pre čitateľa, o starej väži niečo viac vedieť. My môžeme len toľko prezradiť, že sa tu nachodilo väzenie, do ktorého od niektorého času tu i tu, keď už na zámku všetko spalo, veľmi pozorlivo, aby ju nik nevidel, kradla sa v šaty cele obalená neznáma postava. Včera ju bolo tiež vidieť, nadobýčaj ale, veľmi skoro väžu opustila. Pred niekoľko dňami z tej istej väže v tmavej noci vyvedený bol väzeň, s ktorým sa hneď niekoľko chlapov na pochod dalo. Väzeň bol poviazaný, na očiach mal tmavý obväzok, aby nevidel. Keď ho z hradu vyviedli, posadili ho na koňa, dvaja ho vzali medzi seba a temnou nocou s ním uháňali. Tolko o starej väži. Kto bol väzeň, kto postava, ktorá sa do väzenia kradla, uhádne čitateľ z reči Bašových so svojim bratom. A kto tá postava?

Väzeň bol istotne Tarnovski, a tajomná postava nebol nik iný, jako Marienka. Marienka chodila tešif mladého väzňa, ona mu neraz nabídnula útek, ktorý on však nikdá nechcel prijať. Odvedený bol Tarnovski; žiaľlila Marienu za ním, a on súc na svobode žiaľlil tiež, snáď za väzením? nie, ale za Marienou, ktorá mu čo anjel strážca a potechy prichodila. On ju neznal, on nevedel kde je, len to vedel, že je uväznený a Mariena že je pekná, že ju rád má. Ale prečo a jako ku nemu chodí nemohol sa domyslieť. Teraz zrazu bol na svobode, z očí jeho padnul závoj a on sa našiel v strašných lesoch. Obzerá sa po svojich katoch, ale nikde nič. On len sám a sám sa tu nachodil. Vokol neho pustá pustina hôr a hluchých skalín. Dlho, dlho blúdil tuná Tarnovski, jako blúdi cudzinec v krajoch neznámých. Darmo sa usiloval von dostať, až po mnohom viac dňovom bludení pošastilo sa mu ľudí naist. Ale jako bol prekvapený, keď zase svobodu utratil. Všetko jeho bránenie nič neprospeľo, všetko prehováranie nič neosožilo: on bol poviazaný, a čo vrah, čo zločinec zase do temnice vrhnutý. Bašo dosiahnul svojho ciela so svojimi figlami. Tarnovski bol obžalovaný z vraždy, bol pred súd povolaný, kde mal svoju vraždu na svojom priateľovi zodpovedať, ktorej sa nikdá nedopustil. Jeho výmluva nič

neprospeľa. Oj, a jaká to rana bola pre neho, keď musel počuť, že nie len svojho priateľa, ale vrah i sestru svoju chcel zavraždiť. Nechajme ho ale osudu jeho, ktorý ho stíha, a obzrieme sa za Tornallym.

VIII.

Tornally.

Dlho prenasledoval Tornally vrahov svojej milenky, ale nadarmo; nie snáď žeby jich dostať nemohol, ale keď už bol blízko, keď jich už pred očima mal z razu zostal jako z kameňa. Ani napredok ani nazpiatok nevládal. Vrahovia dávno zmizli a on ešte tu stál.

„Je to možná!“ hovoril sám ku sebe, „oči moje, či ste dobre videly, či vás nezalespil zlý duch, a vy na miesto priateľa vraha ste videly? — Nie, vy ste ma oklamaly, vy ste nedobre videly. To on nebol!“ Tu ale spočinulo oko jeho na šípe, ktorý v ruke držal; videl krvácajúcu ešte ruku. — „Vy klamete, ale šíp tento neklame. To je šíp jeho. Hedvika, to šíp brata tvojho, ktorý mňa mal s tebou rozlúčiť. Ale prečo? čo som zaviniľ? Či snáď ľubosť, ktorú som jemu vyzradil. on za hriech mal a nechcel, aby som ta ľúbil? S Bohom, Hedvika moja! môj sen, môj sen sa vyplnil. S Bohom Hedvika! tvoj brat mój vrah; môj priateľ tvoj vrah, s Bohom, s Bohom!“

Mesiac už vyšiel a svietil na bladú tvár mladíka, ktorý bez ciela kráčal pustým polom. Jeho srdce bolo žiaľom preplnené. A ktoby nežiaľlil, keď v jednom okamihu nie len priateľa, ale všetko, čo ho tešilo, utratí! V ustavičnom boji medzi istotou a pochybnosťou ku predu kráčal, bo si neznal vysvetliť zradu Tarnovskoho, a predsa jeho šíp, jeho postava svedoctvo pravdy vydávaly, že on bol. Tornally nepočul, nevidel. On bol v myšlienkach zanorený, a predsa nevedel, čo vlastne myslí, on nevedel, čo chce? kam ide? Kroky jeho už chvíľa stopovali dvaja cudzinci, čihajúce na každé slovo, ktoré povedal.

„To je on!“ povie jeden z nich. „Podme za ním!“

Cudzinci zrýchlili krok, a o chvíľu prikryla jich húština; v nej dostihli Tornallyho.

„Hah, tu ste vrahovia mojej ľúbosti! Mám vás, vy hadie plemeno!“ oboril sa na cudzincov Tornally keď ho dostihнули, a šípom sa rozohnal po jednom z nich, druhý ale zadržal mu ruku, keď už chcel ho uhoďiť. Cudzinci ho vzali medzi seba, všetko zdráhanie nič neprospeľo. Žiaľ a bolosť odňala celú silu jeho, že naostatok premožený, jako dieťa pokojne kráčal v stredu svojich sprievodčích.

„Tvoja ruka krváca; ukáž, nech ti ju zaviažeme,“ vravel mu jeden; on neodpovedal, ale dal všetko so sebou robiť. Keď mu ruka poviazaná bola, pri svetle mesiaca kráčali cudzinci i s Tornallym ďalej.

Pustoveň.

Na hraniciach medzi Poľskom a Uhorskom, v bok cesty, kade sa chodí z Levoče do Tarnova vidieť kríž. Neďaleko od tohto kríža vypína sa ohromná skala, do nej vedie veľká rozpuklina. Ľudia ju menovali: medvedzím brlohom. Pred niekoľko roky ubytoval sa v nej starušký mních, a ľudia prezvali meno jej pustoveň. Nábožný pustovník vystavil onen kríž a na vókol sedátka porobil, kde v tóni stromov nejedon počestný chutno si odpočinul. Kto bol pustovník, zkaďe prišiel, o to sa málo kto staral; on rád s ľuďmi hovoril a nebolo počestného, ktorý by sa pri ňom nebol zastavil. Od ktoréhoosi ale času bolo vídať z pustovne dvoch pustovníkov vychodíť. Oba klakávali pred krížom, pomodlili sa a zase sa utiahnuť do pustovne. Podivno bolo to, že ten druhý sa s nikým neshováral. Jestli zbadal že niekto prichodí, hneď sa utiahol stranou, jako by ani nechcel, aby ho svet videl.

„Viete jaké chýry idú zase od Levoče?“ zpytoval sa starušký pustovník svojho spoluobyvateľa, keď svoju modlitbu dokončili.

„Nie duchovný oťče!“ povie tento, „vy viete, že každému rozhovoru vyhýbam, že nerád obcujem s ľuďmi, ktorí sú pôvodom môjho nešťastia! No ale povedzte mi, rád vás vypočujem.“

Starček mlčal chvíľu, díval sa pátravým okom na mladíka, ktorému lepšie šabla, nežli tie mnišské šaty by bola pristala.

„Včera pomimo nás idúci rozprávali, že Bašovi zbojníci podruhékrát ‚Útočiste‘ vydrancovali. Chýry, ktoré išly o smrti dediča muránskeho čo deň väčšej istoty nabývajú, ba jako čuť, Bašo vyjednáva s Isabellou i s Ferdinandom, a ktorá strana ho čo dediča Murána potvrdí, ku tej že sa pridá. Ľud ale ešte vždy sa nadeje, že Tornally žije a nechce chýrom veriť.“

„A z Poľska nič nepočuť?“ pretrhol ho v reči mladík; „či dcéra vojvodova zdravá je?“

„Ona vyzdravela; hovorí sa vôbec, že rana nebola veľká, bo že viac len strach ju do nemoci uvrhol. Jej ale nemoc že záleží v túžbe po Tornallym, a keby sa ten bol objavil, možno, žeby vraj skôr vyzdravela. Jej brat je tiež nie k vynajdeniu, a toto je podnet nedôvery v smrť Tornallyho. Hovorí sa, že boli nerozlučiteľní priatelia.“

Slzy a pohnutie, ktoré slová starcove v mladíkovi povzbudily, nemohol tento ďalej utajiť. S plačom vrhnul sa starčekovi na prsia, ktorý si neznal vysvetliť, čo sa s nim robí, prečo plače.

„Čo vás tak poknulo k slzám, pane Lipnický?“ zpytoval sa ho starček, keď sa o chvíľu uspokojil.

„Ach otec môj drahý, či viete kto som ja? Nevolajte ma viac Lipnickým, to nenie moje meno: ja som Tornally, dedič Murána!“

Starček zostal jako hromom omráčený, nevládal ani slova prerieť; dlho, dlho sa díval na šuhaja, jako by slovám jeho nedôveroval. Konečne predsa sobral sa, pozrel ešte bystrejšie do tváre mladíkovej, a jako by sa zпамätal povie:

„Ano, ty si to, ja som sa to domýšľal. Tvoja podobnosť s tvojim otcem často ma na neho upomínala.“

„Vy ste poznali môjho otca?“ skočil mu do reči Tornally, „vy ste snáď i jeho priateľom boli!?“

„Áno, syn môj, ja som ho poznal, ja mu bol priateľom, my sme spolu boli u Zápolu, a keby tento bol počúval našu radu, nikdá by nemecký kráľ nebol býval kráľom Uhorska, a Zápol, snáď i tvoj otec nemuseli už ležať v hrobe. Tvoj otec vykrvácal za Zápolu a Zápol pre svoju neprozretednosť.“

Tornally nacúval s dychtivosťou hovoriaceho starca, ktorý sa niekdy v kruhu

ctiteľov Zápolových i s jeho otcom nachodil. Starec ešte neukončil svoje reči, keď jich pokračovanie príchod cudzincov prerušil, v nichžto jedného Tornally poznal, totiž Bejiho, vraha to svojho šťastia.

Cudzinci boli ešte ďaleko, Tornally ale už sa dávno vzdialil; starec ho nezdržoval, ani nedal pozor v ktorú stranu odchodí. Pohrúžený v myšlienkach blúdil Tornally.

„Ona mňa líbi — pre mňa nemocie — ja by som ju mohol uzdraviť. — Oj, Hedvika líba, prečo nemôžem byť s tebou, prečo mne nie dopriano do tvojich rajských očí sa dívať, prečo nie v tvojej blízkosti bývať?“ Tieto a podobné myšlienky križovali cez jeho hlavu. On kráča, hľadiac pred sebä, bez ciela; nádra jeho úzila bolesť; zpomnienky na Hedviku, na Tarnovského nedať mu pokoja. Tie ho hnaly, hnaly preč od pustovne, bo myšlienka na Bejiho, že sa tam nachodí, ktorého, ani sám nevie prečo nenávidí, hrozila ho náramne. On išiel, bežal od pustovne.

Pustovník urobil cudzincom miesto a oni udávajú, že sú ustatí od dlhej púti uložili sa a nielen na noc lež i na druhý deň zostali u pustovníka. Po celý ten čas sa Tornally neukázal. Na tretí deň Beji odišiel avšak Tornally ešte i teraz sa nevracal. Jeho nechodenie znepokojovalo starečka. Ale prešiel i týdeň a Tornally sa nevracal.

Na dvore vojvodovom od prihodivšieho sa nešťastia, ačkoli Hedvika i vyzdravela, bol povždy smútok. Rodina Tarnovského oplakávala domnelú smrť Tornallyho a s ňou spolu i smrť mladého Tarnovského; ku jich pamiatke na mieste nešťastia dal vojvoda vystaviť pod gaštanami peknú kaplnku. Sem chodievala Hedvika každodenne smrť bratovu a milencovu oplakávať.

Raz išla tiež na zvyknuté a najmilšie jej miesto, aby sa tam v modlitbe potešila; ale jaké užasnutie. Pred kaplnkou klačal mních s rukama sopiatyma a tvárou obrátenou do neba. Modlil sa. Hedvika nechtiac ho v modlitbe pretrhovať, zastala chvíľku, až by on svoju modlitbu vykonal. Mních ale nevstával. Ona sa tíško prikradla až ku kaplnke, klakla vedľa mnícha, aniž ju tento zpozoroval. Vykonajúc svoju pobožnosť odišiel. Druhý deň však, keď prišla Hedvika

ku kaplnke, mnícha tam už zas našla. Dnes viac nežli včera si dodajúc smelosti, a vykonajúc skôr modlitbu, uprela zrak svoj na modliaceho.

„Janko môj!“ vyvinul sa bolastný výkrik z jej ňadier a padla mu do náručia. Mních útko vinul devu na svoje nádra a nevdojak dotkly sa pery jejích v sladkom polubku.

„Hedvika moja!“ šoptal mních devuške, ktorá sa zdala reč ztratit a len útlým svojím šepotom:

„Tvoja, tvoja, Janko môj!“ dávala na javo, že žije.

V prvom návale svojich citov zabudla Hedvika, že šuhaja, ktorého svojim menuje, kryje rúcho, ktoré jej nedovoľuje s ním, jako so svojim zachodiť. Hedvika i Tornally, lebo on to bol sa rozišli a jej to ešte nenapadlo. Pri rozchode jej ešte riekol Tornally:

„Dušička moja, chraň sa ma niekomu vyzradiť, lebo sme ztratení!“

„Nie, nie Janko môj!“ bola jej odpoveď a pery jej dotkly sa pier milencových. Rozišli sa, a len na druhý deň napadlo Hedvike rúcho Tornallyho a jeho príkaz, aby ho nevyzrádzala.

Dnes skoršie jako obyčajne bola Hedvika pri kaplnke, kde ju už Tornally očakával Hedvika dnes s väčšou ostýchavosťou sa chovala ku nemu.

„Jako vidím, duša moja,“ povie Tornally, „ostíchaš sa môjho rúcha. Neboj sa ho, je to rúcho pustovníka, ktoré som vzal len z príčiny vlastnej bezpečnosti. Ono mňa neviaže k ničomu. Ja som svobodný!“

„Ty si svobodný!“ vzdychla si Hedvika a slzy porosily jej líca.

„Čo tým chceš povedať Hedvika?“

„Nič, nič, pre Boha nepýtaj sa, ja viem, že mu ty nemôžeš odpustiť; a predsa kto zná, či je vinen? . . .“

„Ale kto? — vedže ma netráp, tvoje slzy mne veľkú bolesť pôsobia. Povedz mi o kom hovoríš, kto nenie svobodný? . . .“

„Môj brat!“ povie Hedvika a skryje horký prúd slz na nádrach Tornallyho.

„Tvoj brat!“ povie Tornally a čierne mračno pretiahne jeho čelom.

„Ten!“ povie Hedvika, „on je vo väzení pre zločin na tebe vykonaný. Všetci fa držia za mrtvého, bo sa nazdajú, že fa on zavraždil.

Oj, milý môj, ty by si ho mohol vysvobodit, keby ti bolo možno mu odpustiť. Jediné slovo že žiješ mohlo by ho ratovať. Ale ja to nemiem prerieť, ja som sa ti zaviazala, že fa neprezradím a predsa, jak rada bych videla brata svojho svobodného!“

Tornally, ktorý bol pevno toho presvedčenia, že ten zločin na ňom vykonaný, jedine Tarnovski spôsobil, rečiam a prosbám deviným ďalej nemohol sa ubrániť. Oj, veď ktože by i mohol odolať prosbám milujúceho srdca, kto by bol tak mocný, aby sa kráse devinej na odpor postavil a čo víťaz sa chlubiť mohol!? Proti kráse ženskej nemohla odolať ani sila Samsonova ani múdrosť Šalamonova; i Tornally odpustil na prosbu Hedvikinu jej bratovi.

„Vysvobod ho, jestli to v tvojej moci, ja ti dávam tvoje slovo nazpäť!“ hovoril Tornally.

„Ty mu teda odpúšťaš?“ hovorila s vyjasnenou tvárou Hedvika a pozdvihnúc hlavku svoju dívala sa do svetlých očí šuhaja.

„Auo, Hedvika drahá,“ povie tento a dotknul sa tíško bieleho čela lubice, ktorá ho vrelo v svoje náručie zavrela.

„Ach, brat môj milený!“ vyvolá ona: „dovoľ Janko môj, že mu to zvestujem, že ho vysvobodím. Kto zná, čiže je i vinen? S Bohom, ja idem; oj, jak sa poteší ubohý otec a drahá matka, keď sa dozvedia, že ty žiješ, že jich syn, môj brat nenie tvojim vrahom.“

Ešte raz privinul ku svojim nádrám Tornally Hedviku, a ona jako srnka prebehla sadovnu, zahradu a zmizla v dome. — Tornally smutným okom pozeral za ňou a ústa jeho šeptaly tiché: „s Bohom!“

Druhý deň túžobne, túžobnejšie jako kedykoľvek predtým očakávala Hedvika Tornallyho, ale všetko darmo, on neprichodil. Hedvika klakla pred kaplnkou, pozdvihla oči hore a tichá modlitba vinula sa z jej srdca. Pri skončení modlitby padol zrak jej na schody, kde sa jej pod skalkou nečo zabelelo. Bol to malý lístok, Hedvika ho otvorila a čítala nasledujúce:

Hedvika moja!

Kto zná, či Ti môj lístok do rúk prijde, a keď áno, buď ujistená, že som už vtedy ďaleko od Tebä, preto mňa nečakaj. Tvoj brat prijde ku svobode a kto zná, či by ho predošlá náruživosť nenapadla, kedby náhodou jako dakedy, videl svoju sestru po boku nešťastného svojho priateľa Tornallyho. Vyríď mu môj bratský pozdrav; ja odchodím na Muráň pokúsiť sa o vydobytie svojich statkov a o usídlenie sa v moje dedictvo; čo keď sa mi pošťastí a ja viac nebudem chudobným, krem mena ničím nevládajúcim šlachticom, a ty mne vernou zostaneš, snáď sa nám pošťastí i rodičovské požehnanie a bratovo privolenie vyžiadať ku manželskému spojeniu nášmu. Buď stálou a nedaj sa zlomiť osudu, ktorý nás oboch prenasleduje. Zpomni si na Tvojho Jána, jako si on zpomínať bude svojju Hedviku. Zdravstvuj!

Tvoj

Janko Tornally.

„Prečo si aspoň dnes nezostal ešte Janko môj!“ vzdychla si Hedvika a pritisnúc list ku nádrám, kráčala sadovnou k zahrade. — V palote sa tešili objaveniu sa Tornallyho, tešili sa ale viacej tým ešte, keď jim Hedvika prisľúbila, že ho prehovorí, aby sa navrátil ku Tarnovskému, ktorý hneď vyslal posla na Muráň, že Tornally je zachovaný. Vojvoda hneď podal i prosbu o prepustenie svojho syna, čo mu i prisľúbené bolo, jestli že totiž bude môcť dokázať, že Tornally žije a že jeho syn nemal v úmysle zavraždiť Tornallyho.

„To sa všetko stane,“ hovoril sám so sebou vojvoda, „čo tu sudca požaduje, len keby Tornally čím skôr prišiel!“ — V tom sa otvorily dvere a Hedvika s plačom drziac list od Tornallyho v ruke, vrhla sa mu do náručia.

„Otče!“ hovorila ona, „Tornally neprijde, on už odišiel; tu mi list zanechal!“

Po starcovej vyjasnenej tvári potahaly sa nové mraky. Po prečítaní listu ale bolo pozorovať, že ho nepokoj zaujal. On nebol s tým spokojný, že Tornally jeho syna zo zločinu obviňuje, ale ani s tým, že sa Tornally do nebezpečenstva vydáva, chcjúc

mocnému Bašovi vládu z rúk odňať. On sa obával o jeho život tým viac, ponevadž od toho závisel i život jeho syna. „Bašo môže teraz sám zavraždiť Tornallyho, aby sa len na Muráni utvrdiť mohol!“ hovoril vojvoda, „čo keď vykoná, vynesie výrok smrti i nad mojím synom.“ Vojvoda rozmýšľal, jako by Tornallyho a s ním i svojho dediča, svojho syna ratoval. Ale jako vynaiť Tornallyho, kto zná v ktorú stranu išiel, a či sa hneď na Muráň vybral; tieto a podobné myšlienky križovali hlavou starcovou.

„Poď dcéra moja,“ povie Hedvike, „pošleme ho hladat, snáď sa jim pošťastí ho vynaiť. Možno ale že sa premenil, musíš ho

tým, ktorých vyšleme, dobre opísať, bo, kto zná, či naň nezabudli!“

Vojvoda i s Hedvikou odišli.

Tornally rozlučiac sa s Hedvikou, zanechal Tarnov, zanechal i Polsko a navrátil sa do pustovne ku staruškému pustovníkovi. Ale pustovníka darmo tu hladal, bo starček po odchode Bejiho, keď sa nemohol dočkať Tornallyho, opustil pustoveň a odobral sa na Muráň, v tej nádeji, že tam Tornallyho natrafí. Ale i v tom sa sklamal. — Medzitým, keď sa starček nenavracal, Tornally zložil svoje pustovnícke šaty a opustil tiež pustoveň.

(Pokračovanie nasleduje.)

Pohrab

zvečnelého a osláveného

JÁNA KALINČÁKA,

T. Sv. Martinského č. mešťana, slovenského spisovateľa, pension. c. k. gymnasiálneho direktora, zakladateľ-člena a výborníka Matice Slovenskej, patróna ev. gymnasia v T. Sv. Martine, dopisujúceho člena českej učenej spoločnosti, redaktora „Orla“ atď., atď.

Smutným hlasom zavznely Sväto-Martinské zvony v nedelu dňa 18. júna 1871 o 3. hod. popoludni a na ten ozon vytiahla T. Sv. Martinská ev. mládež z gymnasiálnej budovy, pod svojou čiernou, bielym krížom ozdobenou zástavou. Pri ev. fare pripojili sa jej: tutejší spevácky mužský sbor, piati ev. pp. farári a tunajší ev. p. učiteľ, Mich. Meličko. Takto v rade stúpali sme tichým krokom a od ziala rozvlneným srdcom k domu, kde ležala **Jána Kalinčáka** mrtvola, juž išli sme pochovať. Pred a okolo domu p. Kunaya, mešťana, u nehož jako u svojho rodinného a uprimného priateľa zvečnelý Kalinčák býval a i zomrel, shromaždené očakávalo nás nesmierne množstvo ctiteľov zomrelého. Vyše tisíc osôb rozličného veku a povolania slzilo tu nad veľikou našou a svojou ztratou. A my rozlámaným srdcom došli, zastali sme si okolo rakev, nad ňouž klonily sa hlavy rodiny nebehého. Po odspievaní jednej cirkevnej piesne vyzdvihli rakev a niesli ju ku ev. fare T. Sv. Martinskí učebári, a odtiaľ do ev. kostola pred oltár matiční členovia. Zo dvoch strán obstalo tu rakev 16 bielooblečených panien, každá s čiernym závojom na hlave a zeleným vencem v ruke.

I začala sa bohoslužba. Kňazia vo svojich ornátoch stali pred oltárom a zpomenuť spevácky sbor spevom sprevádzal jích bohoslužebné výkony. Napred spieval 31. žalm a čítal príležitostný text vel. p. senior Hodža. Potom spieval antiphonu a predriekal modlitbu vel. p. consenior Ján Bernát; načo zavznela štvorhlasná pieseň: „Nad rakvou Slavian-syna“ a síce prvý verš:

„Čo ma budi zo sna mého,
Pozri matko drahá!
Kto pokoj spánku ľúbeho
Rušiť sa nezdráhá?

Ach to nenie
Zemské znenie
Tichá vókol je noc,
Anjelia len
Berú mi sen
Nadzemská je to moc.
Ach to nenie
Zemské znenie
Čo mi život dáva;
Hmly sa tratia — —
S Bohom bratia!
Zdravstvuj mati Sláva!“

Na to zavznel štvorhlasný spev cirkevnopohrabnej piesne:

„Když přijdu k mému cíli,
Pane můj Ježíši!
Rač mne po časné chvíli.
Přijat k věčné říši.

Když víc nebudu moci
Mé ruky makati.
Ráčíž mne svou pomocí
Sám obhajovati.

Když nebudu sluch míti
Mé uši zemdlené;
Oči pak stínem smrti
Budu zatevřené.

Ó ať slyším s radostí
Ta slova od Tebe:
Nelekej se, z milosti,
Přijmu tě do nebe!

Ach dejž mi po života
Časného skonání,
Tvá Ježíši dobrota,
V nebi přebývání. —

Zatým povedal z kancla miestny p. farár J. Horvát nasledujúcu reč:

Nábožné skormútené shromaždenie!

Milí bratia a sestry v Pánu!

Oj! či nenie dosť tých bied a bremien, ktoré nesieme? nemáme ešte dost toho bóla, vzdychania, smútku, ktorý pri bezpraví, krivdách a nespravodlivosti sveta tohoto na tvárach verných synov národa nášho pozorujeme? nie je dosť ešte na tých obefach na tom ponžení našom, chudobe, v ktorej živí byť musíme? Ach veď jako sv. Pavel píše I. Kor. 4. Učinení sme divadlo tomuto svetu i anjelům i lidem. — Až do tohoto času i lačníme i žízňíme i nahotu trpíme, poličkování býváme i místa nemáme, protivenství trpíce, mile snášíme, jako směti tohoto světa učinění sme a jako povrhel u všech až posavad.“ To je náš los. A predsa ešte ani ten posledný nepriateľ nešetří nás; oboruje sa na nás, zúri ukrutne proti nám a citlivé, veľké rány zadáva životu nášmu. Oj! povážte, kolké slachetné za pravdu božiu horiace a národu oddané duše len od pár rokov ztratily sa nám z dejišta tohoto sveta! Kolkí nadejplní mladíci, kolkí chrabrí a životaplí mužovia nám zanikli! Kolké

slnká, keď len pripomenem: Kuzmányho, Moysesá, Hodžu, Zocha, Palárika svietiť národu nášmu prestaly! —

A aj! zas nová rana, zas nový na nás úder! — A pri tomto poslednom ja mám byť lekárom, ja mám byť tešiteľom? — Ťažká, preťažka to úloha, ktorá sa mi dostala, kázať totiž nad rakvou priateľa môjho milého, s ktorým viac najbližnejších rokov života spoločne sme strávili; pri jednom ohnisku srdcia naše láskou svätou k národu zahrievali, stajným citom bóla naplnení: „Spas lid svůj Hospodine!“ ku Bohu sa modlievali! — Obávam sa, že nezodpoviem vášmu očakávaniu a nebudem v stave dať výraz citom a myšlienkam vašim; že nebudem môcť vyobraziť život brata a miláčka nášho drahého v tom svetle hrdinskej jeho sily a moci ducha, v ktorom pred sebou ho vidíte!

A predsa priat bych si to; lebo toho skutočne zasluhuje. On bol v pravde muž výtečný; v trojmillionovom národe našom duch ten riedky, ktorý stál nad všednosť a predsudky povýšeny u vrcholu toho, kde je verným a statočným synom národa zapísaná života sláva; on bol hrdinský duch, bojovník zmužilý, neohrozený! Nie sice taký, ktorý by bol mrtvu hruď zeme mečom krvožíznivým bránil, alebo ktorý by bol zeme dobýjal a pritom ľudí vraždil a ktorý by tým spôsobom mnohú korisť uchvátil, korunu slávy, zisk a vyznačenie hľadal. Oj nie! on viedol boj krásnejší, boj to ducha; boj, v ktorom sa nikto neokalicuje, nikto o život neprichádza; boj v ktorom len predsudky, zloba a hriešnosť padá, z ktorého tie najvznešenejšie, večné poklady vynášajú synovia ľudskí; boj, ktorý jarý, krásny život pravej svobody a práva synov božích vzbudzuje, a za ktorý boj vzácnejšiu odmenu, nežli sú všetky vyznačovania svetské, totiž neuvadnú korunu večnej slávy, pán a kráľ nebies, verným bojovníkom na hlavy kladie. Takémuto z toho boja vychádzajúcejmu bojovníkovi činíme dnes poslednú počestnosť. —

Duchu Svätý, ty duchu Ježiša pána, prosím ťa, daj duchu môjmu sily, a veď ma cestou pravdy svej, aby slub slova tvojho sv., ktorý napísaný taktó čítame v Zjevení sv. Jana 21. v. 7.: „Kdo zvíťezí, obdrží dedične všetko a budú jemu Bohem a on mi bude synom,“ — aby, hovorím slub tento bol teraz i vždy naším potešením, naším poučením, vzdelaním a pohnutkou k hrdinskému boju života, zvlášte v tom, čo teraz za základ krátkeho nábožného nášho rozvažovania položiť chcem. K osláveniu pamiatky nášho zvečnelého Kalinčáka rozmyšľajme tu nad jeho rakvou o tom: V čom sa má zrkadliť veľkosť a sláva výtečníkov v národe našom?

Známka veľkosti a slávy pri synoch národa nášho obzvlášte pri výtečníkoch a vodcoch je a musí byť:

1) trpelivé a mužné snášanie krízov a bied života. Toto iste je zvláštny dôkaz veľkosti ducha a vlôh neobyčajných. Vidieť po predku biedy, zápas s mnohými nepriateľskými živly: vidieť poníženie, zlahčenie, nespravodlivosť, krivdy, ktoré snášať nutno, a predsa veď seba zapreť a všetkému tomuto pre dobro nášho národa sa podrobiť: to je len veľkým, neobyčajným duchom možná. Ľudia všednejších vlôh ducha zaiste odnárodňujú sa, neschopní súc obetí takýchto.

Los verných synov národa nášho je ozaj ten, o ktorom píše Sirach 2. 1: „Synu můj! pristoupíšli k službě Páně, priprav duši svou ku pokušení!“ Chceš-li byť verným synom Slovenska, musíš byť pripravený na všetky možné ústipky, nepriateľstvá, ponížovania, posmech. Národ náš je opustený, potupený, nad ním visia od mnohých stoliť husté mraky, dorážajú naň so všetkých strán silné vichrice, jako by sa boli sprisahali národy tohoto sveta, jemu v jeho vyvine prekážku činiť, utlačovať, krivdiť ho, ba i cnosti jeho ešte za hriechy mu pokladať. Vstúpi-li kto do služby národnej, vystaviť sa musí všetkým týmto nerestiam.

A toto je i príčina, prečo máme tak málo mužov národu verne oddaných, posvätených, ktorí vedeli by sa zapreť, nad slabosťami, biedami a predsudky sa povýšiť, a tak zvíťaziť. Mnohí chceli by len k hotovému už prisadnúť: preto telesným svojim okom nevidia u nás výhod pre seba, opúšťajú národ svoj, zanevierajú naň a tak zväčšujú tým viac

bolasti verných synov národa. Ale to není po kresťansky, není po ľudsky. Ľudia títo sú živé mumie; jich bohom je brucho a sláva v jejích mrzkostach.

My chceme duchom žiť, preto nepôjdeme za nimi, ale s radosťou a bez reptania poniesieme pre naše rodolubstvo i kríž, tak ako ho niesol i náš drahý Janko, jako nesú ho naši prední mužovia v národe, s ktorými spokojne hovorievame slová Pavla apoštola k Filip. 4. v. 12: „Umím i snížen býti, umím také i hojnosť míti, všudy a ve všech vecech povcičen sem, i nasycen býti i lačněti, totiž hojnosť míti i nouzi trpeti.“ A toto je prvé v čom sa zrkadlíť má veľkosť a sláva výtečníkov v národe našom.

Aby sme si ale nemysleli, že tu rozumieme pod trpelivosťou snád tú necnosť, ktorá len trpí a trpí, a nesnaží sa vernou prácou vymáhať seba i národ z pod krutých fách, tedy poviem, že u nás každý národný výtečník musí sa skvieť:

2) Životom činným, rázu a statočnosti plným. — Tedy činnosť, ráznosť, statočnosť. Áno, lebo čo je život bez činov, bez pôtky a boja, bez snáh a namáhání? — Keď kde, tedy v národe našom, kde tolké nedostatky a biedy majú sa odstrániť, tolké rany života hojiť, tolké krivdy, nespravodlivosti, nepriateľstvá premáhať, pre verných jeho synov a dcéry platia tie slová písma k Efez. 6. 10—12: „ďále pak, bratři moji, posilňte se v Pánu a v moci síly jeho. Oblecte se v celé odění Boží, aby ste mohli státi proti útokům dábelským. Neboť není bojování naše proti tělu a krvi, ale proti knížatstvu, proti mocnostům atd.“ I koho by sme už tu a v takýchto okolnostach za verného syna národa, za veľkého ducha a výtečníka uznali?

Nech by on akýkoľvek úrad zastával, akýkoľvek titul hodnosti nosil, z akéhokolvek rodu pochádzal: jestli nepracuje usilovne, nemá rázu a statočnosti, veľkosť a výtečnost nemôžeme mu privlastniť. Kde niet činnosti, zaujatosti, tam niet ani lásky k národu. — A tiež kto za každý svoj skutok chce mať odplatu, za každý čin chválu a slávu, ten sa nehodí medzi verných synov národa nášho. Ďále, ktorý chce len hotové už žaf, shromažďovať a nie spolu i kopať, orať, dňa zimu i horkosť niesť, toho medzi opravdových synov národa nemôžeme počítať. Takíto ani nemôžu svojho uspokojenia tu najst, nemôžu v národe našom k žiadnej chvále prijsť. Lebo my darebákov, nestatočných, čo jak neskoru odstraňujeme od seba, ctižiadostivým ale nič nedáme, ba ani nemáme čo dať, keď beztak výtečníkov našich prácu a činnosť odmieňame žiaľobou, jích obetovavosť nevdakou, priateľstvo a lásku nenávisťou, vernosť a oddanosť upodozrievaním a nedôverou, svobody a práva svätého hájenie zradcovstvom.

I čo povieme o každom mužovi, ktorý v takomto postavení vie sa zapreť a nad všetko povýsiť? Ktorý životom svojim dosvedčuje činnosť, a ktorý dívajúc sa pokojne na všetky protiventvá, ani krok od poznatej cesty pravdy sa nehne, nech by jakékoľvek búrlive vlny na neho dobíjaly, nech by mu svet kráľovstvo svoje a všetku slávu sľuboval? Čo je to za muža, ktorý u nás a pri nás stojí jako pevna skala u prostred mora rozvlneného, ktorý nepopúšťa z ruky svojej veslo, ale pracuje, čelo svoje nadstavujúc všetkým pohromám? Však ver povieme o ňom že je náš, lebo ajhla dokazuje skutkami skvelú a najistejšiu známku veľkosti a slávy ducha, čo neomyľne požaduje sa pri našich výtečníkoch!

A v takejto ráznosti založená bola i najvyššia česť a statočnosť nášho drahého Janka Kalinčáka.

3) Tretia známka veľkosti a slávy výtečníka v národe našom je a musí byť: nezlomná dôvera v Boha. Túto známku nosili od vekov na sebe národa nášho vodcovia, ju musejú mať i terajší jeho náčelní, verní synovia. Nechceme ani teraz národného života bez náboženstva; neuznáme nikdy veľkosť a výtečnost muža, bársakého učeného, schopného, ktorý nechová v srdci svojom silnu dôveru v Boha a ktorému vytykáť sa môže nevera, lahostajnosť a chladnosť náboženská! Každý verný syn národa nášho musí byť spolu i verný kresťan, totiž nie zdanlivý, nie dla mena a reči, ale kresťanom v každom hnutí a skutku života.

bolasti verných synov národa. Ale to není po kresťansky, není po ľudsky. Ľudia títo sú živé mumie; jich bohom je brucho a sláva v jejích mrzkostach.

My chceme duchom žiť, preto nepôjdeme za nimi, ale s radosťou a bez reptania ponesieme pre naše rodolubstvo i kríž, tak ako ho niesol i náš drahý Janko, jako nesú ho naši prední mužovia v národe, s ktorými spokojne hovorievame slová Pavla apoštola k Filip. 4. v. 12: „Umímt i snížen býti, umímt také i hojnosť míti, všudy a ve všech vecech pocičen sem, i nasyčen býti i lačněti, totiž hojnosť míti i nouzi trpeti.“ A toto je prvé v čom sa zrkadlíť má veľkosť a sláva výtečníkov v národe našom.

Aby sme si ale nemysleli, že tu rozumieme pod trpelivosťou snád tú necnosť, ktorá len trpí a trpí, a nesnaží sa vernou prácou vymáhať seba i národ z pod krutých tárch, tedy poviem, že u nás každý národný výtečník musí sa skvieť:

2) Životom činným, rázu a statočnosti plným. — Tedy činnosť, ráznosť, statočnosť. Áno, lebo čo je život bez činov, bez pôtky a boja, bez snáh a namáhání? — Keď kde, tedy v národe našom, kde toľké nedostatky a biedy majú sa odstrániť, toľké rany života hojiť, toľké krivdy, nespravodlivosti, nepriateľstvá premáhať, pre verných jeho synov a dcéry platia tie slová písma k Efez. 6. 10—12: „ďále pak, bratři moji, posilíte se v Pánu a v moci síly jeho. Oblecte se v celé odění Boží, aby ste mohli státi proti útokům ďábelským. Neboť není bojování naše proti tělu a krvi, ale proti knížatstvu, proti mocnostém atd.“ I koho by sme už tu a v takýchto okolnostach za verného syna národa, za veľkého ducha a výtečníka uznali?

Nech by on akýkoľvek úrad zastával, akýkoľvek titul hodnosti nosil, z akéhokolievk rodu pochádzal: jestli nepracuje usilovne, nemá rázu a statočnosti, veľkosť a výtečnost nemôžeme mu privlastniť. Kde niet činnosti, zaujatosti, tam niet ani lásky k národu. — A tiež kto za každý svoj skutok chce mať odplatu, za každý čin chválu a slávu, ten sa nehodí medzi verných synov národa nášho. Ďalej, ktorý chce len hotové už žaf, shromažďovať a nie spolu i kopať, orať, dňa zimu i horkosť niesť, toho medzi opravdových synov národa nemôžeme počítať. Takíto ani nemôžu svojho uspokojenia tu najst, nemôžu v národe našom k žiadnej chvále prijst. Lebo my darebákov, nestatočných, čo jak neskoro odstraňujeme od seba, ctižiadostivým ale nič nedáme, ba ani nemáme čo dať, keď beztak výtečníkov našich prácu a činnosť odmieňame žiaľobu chudobou, jích obetovavosť nevdakou, priateľstvo a lásku nenávisťou, vernosť a oddanosť upodozrievaním a nedôverou, svobody a práva svätého hájenie zradcovstvom.

I čo povieme o každom mužovi, ktorý v takomto postavení vie sa zapreť a nad všetko povýsiť? Ktorý životom svojim dosvedčuje činnosť, a ktorý dívajúc sa pokojne na všetky protiventvá, ani krok od poznatej cesty pravdy sa nehne, nech by jakékoľvek búrlive vlny na neho dobíjaly, nech by mu svet kráľovstvo svoje a všetku slávu sluboval? Čo je to za muža, ktorý u nás a pri nás stojí jako pevná skala u prostred mora rozvlneného, ktorý nepopúšťa z ruky svojej veslo, ale pracuje, čelo svoje nadstavujúc všetkým pohromám? Však ver povieme o ňom že je náš, lebo ajhla dokazuje skutkami skvelú a najistejšiu známku veľkosti a slávy ducha, čo neomýlne požaduje sa pri našich výtečníkoch!

A v takejto ráznosti založená bola i najvyššia česť a statočnosť nášho drahého Janka Kalinčáka.

3) Tretia známka veľkosti a slávy výtečníka v národe našom je a musí byť: nezlomná dôvera v Boha. Túto známku nosili od vekov na sebe národa nášho vodcovia, ju musejú mať i terajší jeho náčelní, verní synovia. Nechceme ani teraz národného života bez náboženstva; neuznáme nikdy veľkosť a výtečnost muža, bársakého učeného, schopného, ktorý nechová v srdci svojom silnu dôveru v Boha a ktorému vytykať sa môže nevera, lahostajnosť a chladnosť náboženská! Každý verný syn národa nášho musí byť spolu i verný kresťan, totiž nie zdanlivý, nie dla mena a reči, ale kresťanom v každom hnutí a skutku života.

Táto dôvera v Boha zachovala dosiaľ národ náš; jediná pomohla vodcom národa nášho už nad mnohým zlým zvíťaziť; ona pomohla národu v jeho zajatí a službe život si zachrániť; ona je a bude i našou jedinou posilou, jediným rukojemstvom a istotou, že nám po boji tomto nastane sladký pokoj, že i nám sa rozodní a zasvieti slnko blaženejšieho žitia.

A pokiaľ chová národ náš dôveru v Boha, pokiaľ má takých vodcov a náčelníkov, ktorí iného základu života neznajú, jako ten, ktorý položen jest, sám Ježiš Kristus; pokiaľ neskladáme svoje dúfanie v síle svojej, počte, bohatstve, múdrosti svetskej, ale v jedinom Bohu Spasiteli, a vyznávame: Bôh môj a Vykupiteľ môj ty si: do toho času, keď i na pohľad chudobnými budeme, budeme ale národom silným, slavným, nadeje plným, ktorý rátať môže na isté svoje víťazstvo. A to je to víťazstvo opravdové, svet premáhajúce. Čo slúbil Bôh to i splní.

Preto i my chceme mať, nie takých mudrákov, ktorí by všelijakú lešť, podvod a klam prevodíť znali; nežiadame si boháčov takých, ktorí by nie k zaodeniu a prikrytiu nahoty, ale k vyzlečeniu ľudu nášho imanie a bohatstvo svoje vynakladali; nechceme mať zákonodarcov, ktorí by na inom základe, nežli je ten zákon Boží, zákony vynášali; nechceme osvety a vzdelanosti, v ktorej by sme svetla Kristového nemali; ani si nežiadame hradov a palácov, jestli by v nich nemala prebývať pravda a spravodlivosť Kristova. Verný vodca národa nášho od všetkého takéhoto odvráti s ošklivosťou svoje oči. On dôveruje Bohu, na slove jeho zakladá život svoj, v ňom vidí svoju pomoc a verí jako si spievame:

Nebo obveselí Pán svých milovníků
Byť mnoho trpeli zlostí ukrutníků
A přijde rychle k spomožení,
V jejich súžení!

A toto je krátko nástin výtečníka v národe našom. —

Kto nevidel ako sa vlastnosťmi tymito skvel brat a priateľ náš drahý Ján Kalinčák. — Bol výtečník — veď už od prvej mladosti svojej v cnostach týchto sa vyznačoval, už ako mladík mnohý kríž a biedu trpelive niesol; ako mládenec mnohé krásne plody ducha svojho činnosti na javo dal; ako učbar a spravca gymnasia v Modre nejednému mladíkovi na rozcestí cestu pravú slávy a blaženosti ľudskej ukázal; ako direktor vyššej školy Tešinskej bez všetkého ohľadu za pravdu a právo Božie bojoval, a keď snáď i preto na odpočinok daný, predsa neodpočíval — ale k nám svojim bratom do svojho rodiska sa navrátil, aby odtiaľto „Orla“ svojho rýchloletého po krajoch slovenských vysielal, ktorý by zvlášť mládež na kriedla svoje bral a z nízkosti zemskej k vyšinám nebeským dvíhal. Bol výtečník — lebo iste mnohý krásny boj v živote podniknul — mnoho a vďačne za národ svoj pretrpel; mnoho za ten krátky čas putovania svojho totiž 49 rokov vykonal. Bojoval si brat náš, ale i zvíťazil si. Boh ten pravý trojjediný bol Bohom tvojim a ty si mu bol synom. Vernosť si mu zadržal a nemine ťa koruna života. Že si umrel? oj nie, ty žiješ, žiješ v srdciach našich, ktoré si pozostavil; žiť budeš v národe, jemuž si sa celý posvätil.

O vznes sa v tamtie kraje, brat náš lúby a drahý, kde niet kríža, trápenia, tam vezmi odplatu svoju, tam s oslávenci našimi pros dobrého Boha, aby nám v boji tohoto života dal zvíťaziť, aby bol on Bohom a pomocníkom našim, a my vernými synmi jeho, vysvobodil nás odo všeho zlého a vychoval nás ku kráľovstvu svojmu nebeskému! Amen.

Spevácky sbor zaspieval druhý verš piesne: „Nad rakovou Slavian-syna“:

Syna tráti zas milého
Slavian mat lúbezná,
Potešenia radostného
Nikto jej dať nezná.

Žiaľne ona
Vzdychá, stoná,
Syna oplakáva,
Janičkovi
Miláčkovi
Požehnanie dáva.
Žiaľne ona
Vzdychá, stoná,
Slzy si utiera;
Potecha jej
V žalosti tej:
Nádeja a viera.

Vel. p. farár Samuel Lány povedal zatým zpred oltára nasledujúcu parentačnú reč:

„Starosť zajisté počestná, ne na dĺžke času, ani na počtu let záleží: ale kedyž majú lidé miesto šedin opatrnosť, a život nezprznený miesto veku sešlého. Dokonav, v malé chvíli vyplnil časy dlouhé.“ Kniha múdrosti 4, 8. 9. 12. Smutné pohrabné shromaždenie! Výpoveď táto znie o každom tom z nás, kto pochopil povolanie svoje, porozumel vóli Božej, a poznal cieľ, ku ktorému ho Hospodin výbornými silami a darmi ducha ozdobil, a ku ktorému cieľu mu istý počet dní vymeril: takže čas sebe vymerený, a všetky sily i moci sebe udelené považuje i užíva jako sväté Božie hrivny k šafáreniu sebe sverené. A ponevadž zná, že sa pri šafároch nadovšetko vernosť vyhľadáva, preto s tými sebe sverenými hrivnami tak šafári, a čas sebe vymerený jako draho kúpený tak užíva, aby čo najviac vytežil, a keď večer jeho príde, pri vydávaní počtu aby jako verný služobník a šafár nalezenej bol, a z ruky Pána Hospodára nebeského korunu vernosti prijal. A kto si vždy vo všetkom takto počína, a tak žije, ten žije dlho, lebo v malej chvíli vyplnil časy dlhé, to jest ten i za kratičký sebe vymerený čas z hrivien sebe sverených stý užitek vytežil, a čo i nepracoval 70—80 liet, čo i hlavu jeho šediný neozdobujú, predsa hojnejšie ovocie priniesol, nežli nesčislňé šedinami pokrytí starci. On v svojej kresťanskej opatrnosti, čo hneď i krátky ale v bážni Božej ztravený život posvätil Bohu a pravde, posvätil ho bratom a sestram svojim, posvätil a obetoval ho krvi svojej, národu svojmu. Pri tejto opatrnosti a vernosti zachoval život nezprznený, čistý, kresťanský. V povolaní svojom nepoškrnil sa lakomosťou, závisťou, nie márnou pýchou, ani nie špatným chlebarsťvom, nezprznil život hnusným odrodilstvom ani nie diabolskou zradou krve svojej, bratov svojich: preto v malej chvíli vyplnil časy dlhé, dobre žil: tedy žil dlho!

Všetci sme presvedčení, že vysoko učený muž Ján Kalinčák, ktorého telesné pozostatky v tom tmavom úzkom stánku už spia sen smrti a spať ho budú do vzkriesenia, čo i nežil 70—80 liet, predsa žil dlho, žil dobre, v malej chvíli vyplnil časy dlhé!

Roku 1822 tu v susednom Záturčí, jako syn tamejšieho kňaza, vo farskom prbytku, spatril svetlo sveta, tam mliekom lásky rodičovskej chovaný, jako syn jediný nadovšetko milovaný, strávil krásne letá nevinného detinstva. Po presťahovaní sa otca jeho do susedného Liptova, presťahoval sa i on s nim; po krátkom ale tam pobyte pochodil viac škôl vlasti našej, a v školách tých vždy nadobýčajnou, neunavelou pilnosťou nad mnohých svojich sudruhov krásne vynikal. Jako kvetúci, zvláštnymi darmi ducha nadaný mládenec, prišiel do Prešporku. Už vtedy národ svoj vrelo miloval tam ale ohnivým v národe slavným Ľudevítom Štúrom v uprimnej láske k národu svojmu väčšmi oduševnený, pevne si umienil na prebudení zo sna nečinnosti nadovšetko milovaného národa pracovať, jemu všetky

sily a moci ducha obetovať a jemu všetek čas života posvätiť. Že sa už v Prešporke začala jeho požehnaná účinnosť na poli národa, a že už vtedy bystrý duch prinášal ovocie, ktoré o jeho zvláštnom nadaní a povolání k požehnanej účinnosti šťastného a všeobecne obľúbeného spisovateľa nášho národa svedectvo dávalo, dôvodom toho sú už v Prešporke vydané výborné povesti jeho; a vy uprimní priatelia jeho z časov tých pravdu svedectva toho potvrdíte: však ste už vtedy vo vašom učennom priateľskom kole výborné plody ducha jeho básnického s obľubou a radosťou poslúchavali a obdivovali; už vtedy sa oči vaše po priatelu tomto mladosti vašej v najlepšej nádeji obracali. Čo ste verili: to ste spatrili!

Po návrate z Nemecka už všestranne vedecky vzdelaný, hlboko učený muž stal sa učbárom v Modre a gymnasia tutejšieho spravcom. Tu sa duchu jeho vzdelanému a srdcu šlachetnému otvorilo pole hojnej požehnanej účinnosti, tu veľký bystrý duch jeho mocne, bohaté vplýval na jemu sverenú mládež, ktorú nielen že vzdelával, ale i zohrieval jej srdce ohňom lásky ku krvi svojej, k bratom a národu svojmu, súc tak nielen vodcom a učiteľom, ale i otcom žiactva svojho, všetko čo mlúvil a čínil, hovoril a konal v duchu čistom kresťansko-národnom. V urade tomto vznešenom, s najväčšou pilnosťou a horlivosťou za 12 rokov vedenom, posvätil všetky sily a dary ducha mládeži, vychovávajúc ju cirkvi, vlasti a národu.

Na jeho všestrannú vedeckú vzdelanosť, hlbokú učenosť a na jeho nadobýčajné učiteľské schopnosti vysoká vláda upozornená, sverila mu spravu kvetúceho gymnasia Tešínskeho, kde sa veľikému, bystrému duchu jeho pole účinnosti značne rozšírilo.

Tešín sa stal jeho druhou, jemu milou, obľúbenou vlasťou. Tam strávil šťastných a požehnaných 11 rokov života svojho. Tam na tej svätej Božej roli kvetúcej mládeže rozsieval to najdrahšie semeno múdrosti života, tak mocne, požehnane vplýval na kresťansko-národné vyučovanie a vychovávanie mládeže. Ale práve tam v tej novej, jemu drahej vlasti, preto, že oproti nepriateľom Kristovým mužne bojoval, že v duchu čistom, kresťansko-národnom školy tie spravoval: bol z úradu prepustený, a na chatrný milostný peniaz odkázaný. Umrel vo vlasti, a preda umrel vo vyhnanstve.

Už v Prešporke pre jeho výborné, tam vydané povesti prenasledovaný, pred súd staváňý, trápený, a v Tešíne pre tú najsvedomitejšiu v povolání vernosť z úradu prepustený umrel jako mučedník lásky ku Kristu, viery v Krista Syna Božieho, jako mučedník národa. Ach keby sa ten dlhý, tmavý, svätou krvou a posvätnými slzami skropený rad mučedníkov našich, s ním a na ňom dokonal!! Ale tým až do smrti verným mučedníkom sľúbil i dáva Pán korunu vernosti a koruny jemu danej jasné blesky i na nás bratov jeho, i na národ náš padajú. Umrel, keď rokov jeho ešte ani uplyných 49 nebolo. Ale i v dobe tejto života vyplnil časy dlhé. Hlavu jeho síce ešte neozdobovaly vážne šediny, ale ju krásila kresťanská opatrnosť, myseľ nábožná, srdce šlachetné, duch veriaci, uprimné rodolubstvo, vernosť v povolání. On zachoval život svoj nezprznený hnusným odrodilstvom, nezprznený diabolskou zradou krve a bratov svojích. On stojí a stáť bude vysokopovýšený nad všetkých biednych chlebarov našich; on nežil z mozolov národa, ale žil národu svojmu. Umrel a preda žije, žije nie len tam v svete duchov oslávených, ale žiť bude na veky i vo vďačných srdciach národa svojho i v srdci všesľavianstva. Vzácné diela jeho budú večitým pomníkom mena jeho slavného a pomník ten ani rez ani mol nezkaží, ani zlobivý nepriateľ nepodvráti. Umrel jako žil osamelý, opustený; u rakve jeho nevidíme smutnej plačúcej vdovy; chladný hrob jeho neskropia horúce bolavé slzy opustených sirôt: ale že umrel, smúta a žalostia všetci verní, dobrí priatelia jeho; že umrel, smúti a bolastí tisíc a tisíc bratov i sestár národa jeho. Umrel, ale smrť jeho je priechodom do života a sveta lepšieho, aby sa tam tešil, zastal si do radu oslávencov našich. Zo sveta toho hľadí na nás, i tam nás miluje, žehná nám, a niekoľko slovni ozýva sa k nám.“ —

Nasledovalo odoberanie v mene zomrelého, a síce: napred od bližšej a ďalšej rodiny, potom od slovenského národa a Slovenskej Matice, od Vil. Pauliny-Tótha a Jána Francisciho, od učbárov ev. gymnasia v T. Sv. Martine, od mesta T. Sv. Martina atď.

Po modlitbe a ostatných na to nasledovavších cirkevných obradoch vyšli sme z chrámu a utvorili sprievod ku hrobu takýto: vopred a volno kráčala gymn. mládež, za ňou spevácky sbor, kňazstvo, za tymito rakev (nosená rozličnými korporáciami), po jejžto oboch stranách zpomenuých 16 bielooblečených panien tvorilo ako by dáku nadzemskú stráž; podobne po oboch stranách rakev, ale dost hodne vzdialeno, horely pochodne. Za rakevou šla rodina, potom repraesentanti Matice Slovenskej a mesta T. Sv. Martina, za tymi meštianská mužská mládež (niesla rakev dvakrát), martinskí typographi (niesli rakev raz), cechy a ostatnie nescislne obecnstvo. Sprievod to velikánsky! Takto zdhlavým krokom a pri zvonení šli sme až ku bráne hrobitova. Tu kadenáhle Sv.-Martinskí učbári prejali rakev, ozval sa od hrobu prenikavý trojhlasný spev gymn. mládeže, spievavšej pieseň:

Marnost v svete nad vše marností,
V němžto nic jistého není,
Coby zůstalo v své stalosti,
A nevzalo porušení:
V čem sa nejvíce kocháme,
To mine, než se nadáme,

Když člověk jest v nejlepším květé,
A vši rozkoši oplývá,
Rychle podfat co tráva v letě
Umírá, v hrob vložén bývá,
Musí ten svět opustiti,
A k oně věčnosti jíti.“

Rakev došla ku hrobu, nad ktorým zastal si prvý podpredseda Matice Slovenskej a poslanec Vil. Pauliny-Tóth, a medzi cirkevnými, nad hrobom obvyklými obradmi predniesol tu vo výťahu podanú reč.

„Nuže teda ešte jedno krátke slovo rodáckeho bóla a bratského súcitu nad otvoreným hrobom oslávenca nášho.

Rečeno už v Božom chráme, že náš, zlosvetom ubitý národ stíha neprajný osud, a preto iste nie div, že častými údermi osudu navštevovaný rod náš navyknul už na ťažké rany a pohromy, ako navykly žulové temená Tatier na jazvy hromonosných bleskov; no úder, jenž zadal nám terajšiu ranu, je tak neobyčajný a tak veliký, že ajhla všetci ohromení stojíme nad ztratom, ktorá potkala nás, a celý národ, ruky zalomiv, stone, kvli a narieka.

Zomrel Kalinčák a slovenský národ chudobnejším je o jednu milú, dobrú a šlachetnú dušu; zomrel Kalinčák, a s nim opäť vyhynul jeden z najvýtečnejších odchovcov Štúrovej školy; zomrel Kalinčák, a s nim tratí slovenské časopisectvo svojho bystrozrakého a vysokoletého orla; s ním tratí slovenská literatúra svojho prvého novellistu, mládež vychovateľa vódcu i priateľa, s ním tratíme, my vrstovníci jeho, drahého, milého súdruha a verného brata.

Bratia a sestry slovenské! iste veliká ztrata zastihla náš národ, a najbolastnejšie pri tom je to vedomie pre nás, že tak ako nášho slávneho a nezapomenutelného Hodži smrť pri-rýchlylily činené mu úklady zlosveta: tak i smrť nášho milého brata, nad jehož rakevou teraz hlboko skormútení stojíme, podobne priskorily pletichy jeho, a teda i našich zásadných odporníkov v tom kruhu, v ktorom žil prv, lež medzi nás na odpočinok prišiel. No my ani u hrobu tohto výtečníka, jehož ztrata je nám nenahraditelnou, nevyzývame kľatbu nebies na neprajníkov života nášho, lež s pokorou duše kloniac sa pred mocnou a nevyhnutelnou vôľou Všemohúceho Pána, vzdycháme si: že stala sa jeho svätá vôľa.

Áno, Božia vôľa stala sa; Hospodin dal ho národu, on mu zas bere, — no potechou našou nech bude, že Pán života i smrti, ktorý dal ho nám, i s tym ovšem krátkym životom jeho požehnané ku zvelatku a sláve slovenského mena.

I buďte požehnanou jeho pamiatka medzi nami! Vy spanilomyslné devy slovenské, navštevuajte hrob vášho miláčka Kalinčáka, ozdobte ho zimozelou a nezabúdkami, a pripomínajte si skutky jeho horúceho rodolubia, a iste požehnanou bude jeho pamiatka medzi vami; — pilne čítavajte jeho duchaplné spisy, čerpajte z nich národnej zábavy i poučenia — a pamiatka jeho nikdy nevyhyne medzi vami.

Vy bujarí junáci slovenskí, ktorým on vystavil ideál „slovenského mládenca“, valne putúvajte sem a vďačným pripomínaním jeho života krásnych momentov, u tohto hrobu učte sa nezvratnému rodolubstvu, neunavnej činnosti a mužskému rázu. Čo najčastejšie pripomínajte si to, čo on v priateľskom kruhu mnohоразу opätovával, že láska k voľnosti rozniečila v ňom túžbu prepotrebného ešte u nás plávania proti prúdu, že láska k voľnosti vzbudila v ňom súcit k utlačeným a ukrivdeným, že láska k voľnosti spravila z neho oduševneného rodoluba, ktorý — ako všetci dobre vieme — svätú vec národa nikdy v žiadnych okolnostiach života nezadal, bo on dovedol odriecť sa pohodlia a výhod svetských, ale nikdy a za žiadnu cenu nie svojho presvedčenia. On volil strádať ale voľným byť, volil biedy a nerestí rodolubia a opovrhnul blisklavými výhodami rodozrady. Čiňte i vy nádejní junáci naši tak ako on činil, a pamiatka jeho iste požehnanou bude medzi vami.

Nuž spi že už pokojný sen večnosti, ty náš drahý lúbezný brat, ty náš milý Janičok; s hlbokým bólom srdca lúčime sa od teba, lebo sme ťa všetci srdečne lúbili a vysoko si ťa ctíli; ty si už tam hor s našimi oslavencami Štúrom, Moysesom, Kuzmanim, Hodžou a Palárikom bratské ruky podávaš, a zhliadneš teraz z nebies na svoj nový, nescíslnym počtom tvojích uprimných ctiteľov otočený hrob, iste presvedčíš sa, o horúcej láske a nevšednej učte našej. Aj hľa hrob tvoj na vršku, z nehož utešený výhľad do milého ti rodiska Zaturčia, i do miesta tvojej prevčasnej smrti, Sv. Martina, kolísky to slovenského života, v ktorej si ty večný odpočinok našiel. I vyplnily sa na tebe slová, že smrť jednotlivcov národom životy dáva.

S Bohom odpočívaj, Janičok náš drahý, a keď sa raz i my minieme, a spolu večný sen spať budeme, Bože daj, aby šum večierneho vetierka privial nám radostnú novinôčku, že vyplnily sa naše horúce túžby, že žije slovenský národ vzdelaný, blahý a voľný!

S Bohom ešte raz, pokoj prachu tvojmu, večná duchu sláva.

Hostivít Gustav Lojko,

professor vo V. Revúcej,

po 9-týdňovej nemoci o 2. hod. ráno dňa 2.
júna v 28. roku svojho účinnivého života, na
suchotiny v Pánu zosnul!

O jak často . . .

(Z Chomiakova.)

O jak často z lenivého sna
Duša zbudila sa mi,
Túžiac, aby ľudom, priateľom
Ohlásila sa slovami!

O jak často, Bože, spiechala
Zjavíť Tvoju vôľu svetu,
By osvietil rozum bezumcov
Neznajúcich Ťa, — osvetu!

O jak často sklúčen bezsilím,
S túžbou hlbokou a vrúcou
Prosil som Ťa, dať jim proroka
S dušou krepkou a horúcou!

Prosil som Ťa i v čas polnočný,
Bys ho obdaril silami,
Čoby celý vesmír naplnil
Tvojej pravdy hláholami!

Prosil som Ťa v prachu stonajúc,
V nádeji tej sladkej, zlatej, —
Že dáš svetu uši i srdce
Ku slyšaniu reči svätej!

Sytniansky.

Zápisnica

druhého riadneho výborového zasadnutia „ŽIVENY“ odo dňa 31. mája 1871.

1) Shromaždenie zahájeno pí. predsedačkou. — S vysvetlením, prečo sa zasadnutie toto v určený čas nevydržovalo, sa výbor úplne uspokojil.

2) Z účtov pokladničných vysvitá, že majetok spolkový zväčšil sa od 20. novembra 1870 o 552 zl. 65 kr. — V zpráve tejto vzdvihnuto s potešením, že do radu členov „Živeny“ vstúpil ako zakladateľ prvej triedy s úplným príspevkom Jeho Veľkomožnosť, vysokodostojný p. dr. Jozef Kozaček, predseda „Maticy slovenskej“, a že Sv.-Martinské divadelné ochotníctvo usporiadalo v prospech nášho spolku jedno divadelné predstavenie, ktorého čistý dónos bol 130 zl. r. č. Pri sbieraní príspevkov a milodarov vyznačily sa menovite pp. Zuzana Krnová, Adela Lopušný a Milina Krčméryho a už po druhý raz sl. Marina Matušková.

Výbor prijal zprávu túto s radosťou v známosť a uzavrel vysloviť v zápisnici všetkým menovaným srdečné vďaky výboru.

3) Tajomník podáva zprávu o pokonačných prácach, ktoré naložené boli sprave v smysle zápisnice výboru od 20. nov. 1870 pod bodom 3. lit. a, b, c. Vyzvanie k obecnstvu a k divadelným ochotníckym družstvám o podporovanie „Živeny“ uverejnené i rozposlané; podobne i vyzvanie v záležitosti žrebovej hry. Spolková pečať vyhotovená. Jedine usporiadanie tanečnej zábavy v prospech „Živeny“ vo fašangy že bolo okolnosťami prekazené.

Výbor vzal zprávu túto v známosť a zotrval pri tom uzavretí predošlého výboru, aby sa tanečná zábava v prospech „Živeny“ usporiadala. Určenie času ponechano Sv.-Martinským výborníckam.

4) Ohľadom žrebovej hry, ktorá má sa usporiadať v čas valného shromaždenia v prospech „Živeny“ ustanoveno:

podat ešte raz k členom „Živeny“ a k obecnstvu vôbec verejnú prosbu. Lehota k doposielaniu predmetov pí. predsedníčke A. Pivkovej predĺžena do 20 júla. Sprave uloženo porobiť všetky potrebné poriadky. Určeno 2000 žrebov po 20 kr., ktoré majú sa rozposlať na rozličné strany Slovenska k podpisom na hárkoch primerane sostavené. — Predmety k vyhrávaniu doposlané budú v deň valného shromaždenia k prehliadnutiu vystavené.

5) Tajomník oznamuje, že doposlaný bol „Živene“ od velebného p. V. Havlíčka jeden sošit ním vydanaj „Zlatnice“, za ktorý že podakovala sa mu už sprava verejne.

Výbor prijal zprávu túto s povďačnosťou.

6) I. podpredsedníčka sl. Sablaková navrhuje, aby „Živena“ žreby zakupovala pri daktorych spoľahlivých spoločnosťach.

Výbor požiadala sl. podpredsedníčku, aby do budúceho výboru podala určitý písomný návrh, ktorý predostre sa potom k riešeniu valnému shromaždeniu.

7) Budúce zasadnutie výboru bude sa odbývať dňa 1. augusta 1871. — Ohľadom budúceho valného shromaždenia „Živeny“ ustanoveno, aby sa toto dňa 2. augusta po obedu vydržovalo.

8) S uhodovernením tejto zápisnice poverené pí. Hermína Kohútová a sl. Amália Kašovicová.

Značil

Ambróz V. Pietor,
tajomník „Živeny“.

Dlžoby redakcie „Orla“

u slovenskeho obecnstva na rok 1871, po mesiac juni.

	zl.		zl.
Jozef Škultéty	2.75	Tom. Červeň	2.75
Ján Kmety	2.75	V. Sasinek	2.75
Lina Roháč	1.40	Ján Jablonský	2.75
Dr. Ignac Hurta	2.75	Ján Gotčár	2.75
Akad. čtenarsky spolok v Prahe	2.75	K. Hrdlička	2.75
Pavel Tergina	2.75	Pavel Koreň	2.75
Marina Ďarmek	2.75	Dr. G. Zechenter	2.75
Ján D. Makovický	2.75	Joz. Zochius	2.75
Ondrej Pálka	2.75	G. Izák	2.75
Kováč a Stodola	2.75	Magy. kir. Ministerelnökség II. oszt.	2.75
Julaj Plošic	2.75	Andrej Krno	2.75
Ján Mondok	2.75	Karol Soltész	—25
Lud. Thurzó	2.75	Karol Ruppeldt	—25
Joz. Kozáček	2.75	Samuel Ruttkay	2.75
Čitatelský spolok v Lukovišti	2.75	Ant. Molitoris	2.75
Elena Galantha	2.75	P. Mudroň	2.75
Joz. Orszagh	2.75	A. Pivko	2.75
Štef. Koreň	2.75	Jur. Moštenan	2.75
Karol Kuzmány	2.75	Sam. Zathurecký	2.75
Ján Szurmay	2.75	Vojt. Sásik	—25
Pavol Rell	2.75	Št. Čulen	2.75
Ondrej Jančo	2.75	Št. Mihálek	2.75
Matej Štefáni	2.75	Andr. Červenák	—25
Ondrej Bodický	2.75	Ján Pomikal	1.75
Mich. Semian	2.75	Ján Jesenský	2.75
Meštanský čitat. spolok, Baan.	2.75	Alex. Liebhardt	2.75
Gabr. Poloni	3.25	Žof. Peterek	2.75
Dr. Vavrin Miklošica	2.25	Fr. Jesenský	2.75
Emil Kolény	2.75	Bratia Makovickí, 2 výtisky	5.50
Joz. Loos	2.75	Mich. Boor	2.75
Dr. Imrich Korausch	—25	Ján Benedikty	1.40
Karol Ehn	2.75	Dan. Goldberger	2.75
Daniel Minich	2.75	Ján Kozelnický	2.75
Ján J. Maier	2.75	Ján Čipkay	2.75
Jozef Voda	2.75	Mestský hostinec St. Turá	2.75
Ján Francisci	2.75	Ant. Máchay	—25
Dr. Mik. Tisó	2.75	Nedelná škola, Petrovec	2.75
Dionys Štúr	2.75	Emilia Lange	—25
L. Abaffy	2.25	Čit. spolok, Sielnica	2.75
Ján Matúška	2.75	Pavol Novák	2.75
Antol Nádassy	2.75	Št. Mišfk.	2.75
Ján Mareček	2.75	Pavol Dobšinský	2.75
Ad. Ruttkay	—25	Pavol Hanzély	2.75

	zl.		zl.
Ján Pollák	—25	Gust. Belohorský	—25
Aug. Kréméry	2.75	Michal Šittanc	1.40

V T. Sv. Martine, 20. júna 1871.

Viliam Pauliny-Tóth.
Franko V. Sasinek.
J. Francisci.
J. Nedobry.

Od rodiny zvečnelého Jána Kalinčáka požiadaný, a služnovským úradom poverený, abyh redakcionalske záležitosti „Orla“ usporiadal, zostavil som u prítomnosti p. t. pánov Jána Francisciho, Fraňa Sasinka a Jozefa Nedobrého redakcionálske účty Orla, a odovzdal jich dnes služnovskému úradu. Jestli by „Orla“ prestal vychodiť, hore uvedené predplatky na druhý polrok ct. predplatiteľom „Orla“ z pozostalosti zvečnelého redaktora a nakladateľa Jána Kalinčáka alebo v hotovosti prinavrátia, abo tak vynaložia sa, ako si to patriční páni predplatitelia sami žiadať budú; jestli by ale „Orla“ ďalej vychodil, tak myslím, že tieže predplatky vrchnostou budúcu redaktorovi „Orla“ odovzdané budú. Krom tohto výkazu, z nehož vidno, čo je Kalinčáková pozostalosť pp. odberateľom „Orla“ podlžná, vyhotovený bol ešte jeden výkaz tých pp. odberateľov, ktorí sú Kalinčákovj pozostalosti predplatky na rok 1870 a 1871 podlžní. Prestane-li „Orla“ vychodiť, dám ja, bude-li sa v jeho vydávaní pokračovať, dá jeho budúca redakcia týmže pánom dlžníkom na vedomie, kedy a komu sa tieto reštancie doposlať majú.

V T. Sv. Martine dňa 20. júna 1871.

Viliam Pauliny-Tóth.

Rukopisy

našly sa v pozostalosti vysokoučeného Pána Jána Kalinčáka, jakožto redaktora „Orla“, nasledujúce:

Pád Rastislava, drama od L. A. — *Obava a láska*, básen od K. — *Sirota*, básen od M. Ph. — *Pieseňky*, od J. D. — *Od Krety po Balt*, básen od D. L. — *Nad kávou*, básen od D. L. — *Iskrice*, od Hamriša. — *Paramytha*, od Lk. — *Rhapsodia*, básen od N. N. — *Náš osud*, básen od F. B. — *Starček a Dumka*, básne od B. B. — *Pojednanie o juhoslovanských národných piesňach*, č. XI., XII., od Jána Kalinčáka. — *Indické porekadlá*, od F. J. — *Knieža z Turanu*, preklad perskej básne od F. J. — *Roztržitosť*, humoreska od F. R. V. — *Poslední pohan*, básen od D. L. — *Úryvok zo satyrickej básne*, od D. L. — *Dvaja Veneti*, novella od F. R. V. — *Bona Sforza*, arabeska od F. R. V. — *Svadba a pohrab*, rozprávka od F. R. V. — *Verejný súd*, novella od F. R. V. — *Šťastlivý prievozník*, rozprávka od F. R. V. — *Satyрка*, od F. R. V. — *Bieda*, fraška od A. K. — *Lúbosť na cmíteri*, básen od J. G. — *Žalosper*, od J. K. — *Sedem hárkov básní* od Kvetuša. — *Sirota*, básen od J. F. — *Sirota*, básen od M. Th. — *Listy z Čiech*, od Charvateckého. — *Vodnia panma*, básen od L. Ž. — *Slováková pomsta*, povest od D. L. — *Osem básniček*, od P. Maruškina. — *Dedič Muráňa*, (hárky 17—30) od P. B. — *Štyri básničky*, od J. K. — *Štyri básničky*, od Jozefa. — *Umicrajúca matka*, básen od M. Ph. — *Všade dobre a doma najlepšie*, od S. K. — *Dve slzy*, básen od M. B. — *Moja nevoľa*, básen od Radmíra. — *Orla a pavúk*, bájka dľa Krylova od Nez. — *Pltník*, novella od Petruškina. — *Tri básničky*, od Lenjej známeho. — *Carmen lugubre*, od N. — *O umení*, pojednanie od E. P. — *Iskra*, básen od J. R. — *Na Nitru*, básen od Radmíra. — *Päť básniček*, od K. T. — *Tri básničky*, od M. Št. —

Jestli prestal by „Orol“ ďalej vychádzať, môžu si páni spisovatelia tieto jích rukopisy kedykoľvek prevziať; jestli by ale „Orol“ i ďalej vychádzal, všetky tieto rukopisy odovzdané budú jeho budúcemu redaktorovi.

V T. Sv. Martine dňa 19. júna 1871.

Viliam Paulíny-Tóth,
usporiadateľ redakcionálnych záležitostí
† Jána Kalinčáka.

Jozef Nedobrný,
usporiadateľ VI. čísla „Orla.“

Oznam.

Janka Kalinčáka niet viac medzi nami! Jako na čele čísla tohoto vidno, zamenil blahočinný, kresťanskej osvete a milovanému národu svojmu posvätený život životom vyšším, kde sniť bude svätý sen večnej mladosti. Nemilosrdná Morena vyrvala nám ho z horúceho náručia: i zaplakali sme nárekom usedavým, nebesia dosahujúcim nad jeho prevčasnou mohylou. No, preniesla ho i vo vlast jeho svätých dúm a idealov, pred trón Najvyššieho, kde veríme prijíma už odplatu svojich ľudomilných skutkov, odplatu, ktorú mu zaslepený svet tento nežičil, nedal: i usušily sa horké slzy na tvárach našich. Mladuškému „Orlu“ našemu ovisnuly krepké krydla, keď mu rozžialená Vila rodolúbeho Turca zahľáhčila tú smutnú zvesť, že jeho duchaplného, nenahraditeľného riaditeľa — viac v Tatrách niet. A bujarý „Orol“ náš zahynúť nesmie, bo to vóla osláveného nášeho Janička! „Brat mój! Keby sa hádam stať mohlo, žeby som mal z Martina odísť, vy ste jediným nápadníkom a dedičom Orla . . .“ písal mi nedávno, jakoby bol túžil, že „Orol“ nezadlho osiroteje. A slová tieto šumejú, zatriasajú posiaľ rozžialenou dušou mojou. I držím si to za svätú povinnosť, abych túto jeho vólu stoj čo stoj vyplnil, — a to tým viac, že žijeme časy, kde vedľa politiky nesmieme na žiadon pád ni na krásoumnú slovesnosť zapomínať. Nepotrebujem asnaď pripomínať, že práve krásoumná slovesnosť svojimi zápalistými a poučnými článkami najme mládež našu, puk to blaženejšej našej budúcnosti, odchováva, ducha ľudského šlachťí, za dobré a krásne oduševňuje, zkormútenú myseľ obcerstvuje, chuť k čítaniu vôbec budí, no i srdce i ducha k blahonosným činom za vlast a svobodu nadchýna a rozplameňuje. „Orol“ náš bude s Božou a šlachetných slovenských duší pomocou i ďalej vychodíť tak, jako posiaľ, v tom istom smere a pod tými samými výminkami. Čo budú stačiť moje mladistvé sily, urobím všetko, by časopis tento národnú našu krásoumnú slovesnosť dôstojne zastupoval.

I prosím veľc. obecnosť čo najsrdečnejšie, a to v záujme mladistvej slovesnosti našej, aby ma s novou čerstvosťou a priazňou pri obetovavom podniku tomto jak duševne tak hmotne podporovať ráciło.

Ano, prosím utíve o čím skoršie odoslanie polročných predplatkov, abych mohol s prospechom dielo započaté previesť, bo krušno je redakcii podobného časopisu ináč tým najpodrobnejším požiadavkám veľc. obecnosť vyhovieť. Poslednie pošty nech sa vždy zredtelne udávajú.

I články i predplatky i dotazy i reklamacie nech sa odosiľajú nižepodpísanému do Prievidze (Privigye).

V T. Sv. Martine, dňa 30. júna 1871.

Andrej Sytniansky,
odpovedný redaktor a vydavateľ „Orla.“

Predpláca sa u redakcie v Prievidzi (Privigye):

celoročne 5 zl. 50 kr., polročne 2 zl. 80 kr., štvrťročne 1 zl. 50 kr. — Pre žiakov celoročne 4 zl. — Vychádza ročne vo 12 sošitoch 4—5 hárkov silných každého mesiaca na velikej štvorke

Nakladateľ Ján Kalinčák. — Knihtlačiarско-účastinársky spolok v T. Sv. Martine.